

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

**DERBENT BARAJ GÖLÜ VE YAKIN ÇEVRESİNİN
TURİZM COĞRAFYASI, SAMSUN**

Yüksek Lisans Tezi

Halil ÖZKÖK

Danışman

Prof. Dr. Ali UZUN

Samsun, 2019

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

**DERBENT BARAJ GÖLÜ VE YAKIN ÇEVRESİNİN
TURİZM COĞRAFYASI, SAMSUN**

Yüksek Lisans Tezi

Halil ÖZKÖK

Danışman

Prof. Dr. Ali UZUN

Samsun, 2019

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım yüksek lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

... / ... / 20...

(İmza)

Halil ÖZKÖK

TEZ KABUL VE ONAYI

Halil ÖZKÖK tarafından hazırlanan “Derbent Baraj Gölü ve Yakın Çevresinin Turizm Coğrafyası, Samsun” başlıklı bu çalışma, 01.10.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan : _____

Üye : _____

Üye : _____

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

___ / ___ / ____

Enstitü Müdürü

(İmza ve Mühür)

ÖZET

DERBENT BARAJ GÖLÜ VE YAKIN ÇEVRESİNİN TURİZM COĞRAFYASI, SAMSUN

Halil ÖZKÖK

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Coğrafya Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans/ Ekim/ 2019

Danışman: Prof. Dr. Ali UZUN

Bu çalışmada Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizm potansiyeli incelenmiştir. Bunun için çalışma sahasında bulunan doğal ve kültürel varlıklar tespit edilerek haklarında bilgi toplanmıştır. Bu çerçevede çeşitli aktivitelerin yapılabileceği Kapıkaya, Akalan Şelaleleri ve Otkaya Mağarası gibi doğal alanlar; Asarkale, Asar Köyü Kaya Mezarları ve Sarı Kilise gibi tarihi kültürel alanlar ve Kapıkaya Festivali ile Neyzen Tefik Kolaylı Festivali gibi etkinlikler turizm açısından incelenmiştir. Ayrıca çalışma alanının turizm potansiyelinin tespiti için SWOT analizi anketi yapılmış ve değerlendirilmiştir.

Anket sonuçlarına göre, çalışma alanının öne çıkan güçlü yönlerini zengin tarihi ve kültürel miras ile birçok rekreasyon faaliyetinin yapılabildiği bozulmamış doğal çevre; zayıf yönlerini ise, altyapı ve hizmet unsurlarının yetersizliği, reklam ve pazarlamanın eksikliği gibi özellikler oluşturmaktadır. Bafra İlçe merkezinde Turizm Fakültesinin açılması gibi yeni olgular ise çalışma alanının turistik gelişmesi için önemli fırsatlar olarak değerlendirilmiştir. Festival dönemleri başta olmak üzere antropojenik baskı ve kirliliğin artması ile yörede turizm bilincinin gelişmemiş olması ise turizmi tehdit eden başlıca unsurlar olarak değerlendirilmiştir.

Çalışma alanında sürdürülebilir turizmin geliştirilebilmesi için, çalışma verilerine dayalı olarak ortaya konulan önerilerin zaman geçirilmeden uygulamaya konulması büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Sürdürülebilir turizm, Derbent Baraj Gölü, SWOT analizi, Bafra, Samsun.

ABSTRACT

TOURISM GEOGRAPHY OF DERBENT DAM LAKE AND NEAR ENVIRONMENT, SAMSUN

Halil ÖZKÖK

Ondokuz Mayıs University, Institute of Social Sciences

Department of Geography, Master's Degree/ October/ 2019

Advisor: Prof. Ali UZUN (Ph.D.)

In this study, the tourism potential of Derbent Dam Lake and its close surroundings was investigated. For this purpose, natural and cultural values in the study area were identified and information was collected about them. Accordingly, picnic areas, where various activities can be done, Natural areas such as Kapıkaya, Akalan Waterfalls and Otkaya Cave; Historical cultural areas such as Asarkale, Asar Village Rock Tombs and Yellow Church, and activities such as Kapıkaya Festival and Neyzen Tevfik were examined in terms of tourism. In addition, SWOT analysis questionnaire was used to determine the tourism potential of the study area and and its measured.

According to the results of the survey, the prominent strengths of the study area are the rich historical and cultural heritage and the unspoiled natural environment where many recreation activities can be carried out; weaknesses include inadequacy of infrastructure and service elements, lack of advertising and marketing. The opening of the Faculty of Tourism in Bafra District center have been evaluated as important opportunities for the touristic development of the study area. The anthropogenic pressure and pollution, especially during the festival periods, and the lack of tourism awareness in the region have been considered as the main factors threatening tourism.

In order to develop sustainable tourism in the study area, it is of great importance that the recommendations put forward based on the study data be implemented immediately.

Key Words: Sustainable tourism, Derbent Dam Lake, SWOT analysis, Bafra, Samsun.

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın konusunu, Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizm coğrafyası oluşturmaktadır.

Derbent Barajı; Orta Karadeniz Bölümü'nde Samsun şehrinin yaklaşık 50 km kuzeybatısında, Bafra ilçe merkezinin 15 km güneybatısında ve Kızılırmak üzerine inşa edilmiştir. Baraj gövdesinin koordinatları 41°25'6"K, 35°49'52"D ölçülmüştür.

Çalışma sahası içerisinde yer alan Batık Minare, Kız Kayası, Asarkale, Kaya Mezarları, Akalan Şelaleleri, Otkaya ve Hayat Mağarası gibi doğal ve beşeri turistik çekicilikler başta olmak üzere bir çok rekreasyon aktivitesine ev sahipliği yapan Uluslararası Kapıkaya festivali gibi kültürel etkinlikler Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizmi adına zengin bir potansiyel oluşturmuştur.

“Derbent Baraj Gölü ve Yakın Çevresinin Turizm Coğrafyası, Samsun” adlı Yüksek Lisans tezimin her aşamasında değerli bilgilerini ve yardımlarını esirgemeyen, olumlu eleştirileriyle tezimin olgunlaşp sonuçlanmasını sağlayan danışman hocam Sayın Prof. Dr. Ali UZUN'a şükranlarımı sunarım.

Harita çizimlerindeki yardımları için Araş. Gör. Serkan GÜRGÖZE' ye; arazi çalışmalarına eşlik eden Bafra Turizm Derneği Başkanı Haydar AKSU'ya, eski öğrencilerim Recep BİRCAN'a ve Müjdat YILMAZ'a; sürek avı ve avcılık faaliyetleri hakkında bilgi veren Bafra Avcılık ve Atıcılık Derneği eski başkanı Gökhan ÖZAY'a, yörenin tarihi ve kültürel değerleri hakkında bilgi veren Düzköy eski muhtarlarından babam Hilmi ÖZKÖK ile Nevzat ÖZKÖK'e ve yöre sakinlerinden İdris ANARAT'a ve Selahattin KAVAKLI'ya ayrı ayrı teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÖN SÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ.....	VIII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	IX

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu ve Önemi	6
2. Araştırma Sahasının Yeri ve Sınırları	7
3. Önceki Çalışmalar	8
4. Yöntemler ve Malzemeler	10

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL COĞRAFI GÖRÜNÜM

1.1. Fiziki Coğrafya Özellikleri.....	13
1.2. Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Özellikleri	14

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANINDA BAŞLICA TURİSTİK ÇEKİCİLİKLER

2.1. Doğal Turistik Çekicilikler.....	19
2.1.1. Kız Kayası.....	19
2.1.2. Otkaya Mağarası	20
2.1.3. Hayat Mağarası	21
2.1.4. Akalan Şelaleleri.....	22
2.1.5. Kapıkaya	24
2.1.6. Kaya Penceresi.....	24
2.1.7. Koyun Ağılı Mağarası	25
2.2. Beşeri Turistik Çekicilikler	25
2.2.1. Derbent Baraj Gölü	25
2.2.2. Yıkık Kilise.....	28
2.2.3. Sarı Kilise	28
2.2.4. Batık Minare	29
2.2.5. Asar Köyü Kaya Mezarları	30
2.2.6. Asarkale	32
2.2.7. Neyzen Tevfik Kolaylı Festivali.....	34
2.2.8. Kapıkaya Festivali	36

2.2.9. Gastronomik Özellikler.....	45
2.2.10. Sürek Avı.....	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANI TURİZMİNİN SWOT ANALİZİ

3.1. Katılımcıların Özellikleri.....	49
3.2. Katılımcıların Yöre Turizmi İle İlgili Görüşleri.....	50
3.3. SWOT Analizi.....	52
3.3.1. Üstün (Güçlü-Avantajlı) Yönleri.....	53
3.3.2. Zayıf (Dezavantajları) Yönleri.....	54
3.3.3. Fırsatlar.....	55
3.3.4. Tehditler.....	56
SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	57
KAYNAKÇA.....	63
EKLER.....	68
EK 1. SWOT Analiz Anketi.....	68
EK 2. Çalışma Sahasındaki Turistik Çekiciliklerin Dağılım Haritası.....	72
EK 3. Çalışma Sahası Dışındaki Turistik Çekiciliklerin Dağılım Haritası.....	73
ÖZ GEÇMİŞ.....	74

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Araştırma sahasında bulunan köylerin nüfus değişimi (1980-2018).....	15
Tablo 2: Derbent Barajı'nın karakteristik özellikleri	26
Tablo 3: Altinkaya HES'nin karakteristik özellikleri	42
Tablo 4: Ankete katılanların yaş dağılımı	49
Tablo 5: Ankete katılanların eğitim seviyeleri.....	49
Tablo 6: Ankete katılanların meslekleri	50
Tablo 7: Ankete katılanların Bafra'da ikamet süreleri.....	50
Tablo 8: Katılımcılara göre Derbent Baraj Gölü ve çevresindeki önemli turizm yerleri.....	52
Tablo 9: Katılımcılara göre çalışma alanının turizm açısından üstün yönleri	53
Tablo 10: Katılımcılara göre çalışma alanının turizm açısından zayıf yönleri	54
Tablo 11: Katılımcılara göre çalışma alanının turizm açısından fırsatları	55
Tablo 12: Katılımcılara göre çalışma alanının turizmini tehdit eden faktörler	56

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Araştırma sahasının lokasyon haritası.....	7
Şekil 2: Kızılırmak kenarında döküme hazır tomruklar	18
Şekil 3: Derbent Baraj Gölü'nde kafes balıkçılığı.....	18
Şekil 4: Kız Kayası	20
Şekil 5: Otkaya Mağarası'nın dışardan görünüşü.....	20
Şekil 6: Hayat Mağarası.....	22
Şekil 7: Tepen Deliği Mağarası	22
Şekil 8: Akalan Şelaleleri	23
Şekil 9: Akalan Şelaleleri'nin aşağısında bulunan su değirmeni.....	23
Şekil 10: Kapıkaya'nın görünüşü	24
Şekil 11: Kaya Penceresi	24
Şekil 12: Koyun Ağılı Mağarası'nın ağız kısmı	25
Şekil 13: Derbent Baraj gövdesinin güneyden görünüşü	25
Şekil 14: Derbent Baraj Gölü çevresinde piknik yapan vatandaşlar	26
Şekil 15: Derbent Baraj Gölü çevresindeki turistik tesislerden biri	26
Şekil 16: Derbent Baraj Gölü kıyısında olta balıkçılığı yapan vatandaşlar.....	27
Şekil 17: Derbent Baraj Gölü'nde oltayla balık tutma yarışması	27
Şekil 18: Yıkık Kilise	28
Şekil 19: Sarı Kilise.....	28
Şekil 20: Batık Minare	29
Şekil 21: Asarkale'nin kuzeyinde Kızılırmak'ın sol sahilinde 5 sütunlu Kaya Mezarı	30
Şekil 22: Kızılırmak'ın sağ sahilinde yer alan 4 sütunlu Kaya Mezarı	31
Şekil 23: Asarkale'nin güneyinde, Kızılırmak'ın sol sahilinde yer alan 4 sütunlu Kaya Mezarı.....	31
Şekil 24: Asarkale'nin dış surları	32
Şekil 25: Asarkale'ye çıkılan tünel.....	33
Şekil 26: Asarkale'de bulunan su kuyularından biri	33
Şekil 27: Asarkale'de bulunan gözetleme kulelerinden biri.....	34
Şekil 28: 7. Uluslararası Neyzen Tevfik Kolaylı Bafra Şiir ve Sanat Festivali Afişi	35
Şekil 29. Kapıkaya Festivali'nde yamaç paraşütü yapan bir sporcu	36

Şekil 30: Kapıkaya Festivali'nde bisiklet turu yapan sporcular	37
Şekil 31: Trekking yapan bir sporcu	37
Şekil 32: Kapıkaya Festivali'nde tırmanış yapan sporcular	38
Şekil 33: Kapıkaya Festivali'nde kano sporu yapan sporcular	38
Şekil 34: Flyboard yapan bir sporcu	39
Şekil 35: Kapıkaya Festivali'nde bir fotoğrafçı	39
Şekil 36: Kapıkaya Festivali'nde kamp yapan katılımcılar	40
Şekil 37: Kolay'da tekne gezisi	40
Şekil 38: Kapıkaya Festivali'nde sürat tekne turu	41
Şekil 39: ATV Safari yapan sporcular	41
Şekil 40: Altinkaya Barajı ve HES'nin ağız kısmının kuzeyden görünüşü	42
Şekil 41: Şahinkaya Kanyonu	43
Şekil 42: Kızılırmak Deltası'nda gün batımı	44
Şekil 43: Kızılırmak Deltası- Kuş Cenneti'nden bir görüntü	44
Şekil 44: İkiztepe Höyüğü	45
Şekil 45: Çağşur Kebabı yapan vatandaşlar	47
Şekil 46: Sürek avına çıkan avcılar	48
Şekil 47: Ankete katılanlara göre turizmin bölge ekonomisine katkısı	51
Şekil 48: Ankete katılanların bölge için daha fazla turist istekleri	51

GİRİŞ

Turizm sektörü özellikle yirminci yüzyılın ortalarından itibaren hızlı bir şekilde gelişmeye başlamıştır. Teknoloji alanındaki gelişmeler, haberleşme ve ulaşım imkânlarındaki ilerlemelerle birlikte insanların yeni yerleri görme ve öğrenme isteği de artmıştır. Özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki ekonomik gelişmeler ve uçakların sivil havacılıkta daha fazla kullanılmaya başlaması, yeni tatil ve konaklama alışkanlıklarının kazanılması, sunulan turizm hizmetlerinin çeşitlenmesi gibi sebepler dünyada turizm sektörünün hızla gelişmesini sağlamıştır (Köksal, 1982). Birçok ülke ekonomisi için oldukça önemli bir sektör haline gelen turizmin, uluslararası ticari şirketlerin de sektöre girmesiyle gelişimi hızla devam etmektedir.

Turizm kavramının çeşitli tanımları yapılmaktadır. Örneğin Köksal (1994), turizmi “insanların dinlenme, başka ülkeleri görme, o ülkelerin insanlarını tanıma gibi ve bu yerde belli bir süre kalıp, tekrar ülkelerine dönme olayı” olarak ifade etmiştir. Emekli (2006) ise, turizmi “Farklı çevrelerden farklı kültürlerin doğması, bu kültürleri tanıma ve dinlenme-eğlenme isteği turizmi doğurmuş olup, gezmek, görmek, dinlenmek, değişik kültürleri ve mekânları tanımak için yapılan seyahat ve konaklamalar” şeklinde tanımlamaktadır. Kozak vd. (2014) ise Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği (AIEST-Association Internationale D’Experts Scientifiques Du Tourisme) tarafından turizm tanımının “İnsanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri ve buralardaki, genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünü” şeklinde yapıldığını belirtmektedirler. Tüm tanımlara göre turizm insanların normal hayatlarını devam ettirdikleri yerin ve normal hayat akışının dışında, dinlenmek, gezmek, görmek, eğlenmek amacıyla farklı yerlere yaptıkları yolculuk şeklinde ifade edilebilir.

Turizm çok boyutlu bir sektör olup, birçok bilim dalı ile ilişki içerisindedir. Turizmin kaynağını oluşturan doğal ve beşeri çekicilikler turizm ile coğrafya bilimini oldukça eskiye dayanan bir ilişki ile birbirine bağlamaktadır. Deniz ve Kalem (2018) bu ilişkiyi şu şekilde tarif etmektedir:

Turizme kaynak oluşturan ve sürdürülebilirliği açısından vazgeçilmez olan doğal ve kültürel varlıkların yeryüzünde değişik coğrafi mekânlara dağılmış olması, yeni turizm türlerinin gündeme gelmesinde coğrafyayı etkin kılmaktadır. Diğer bir ifade ile coğrafya mekânı ve mekân üzerinde gerçekleşen doğal ve beşeri faaliyetlerin ilişkilerini inceleyip ortaya koyma ve bu sayede turizmin türünü ve hacmini belirlemekte, turizm ise insanları bu mekânı gezmeye ve keşfetmeye davet etmektedir.

Kozak vd. (2014) ise bu ilişki ile ilgili olarak, “Turizmin mekâna yayılış özellikleri, mekân üzerindeki etkileri, ortaya çıkan turizm alan ve bölgelerinin tespiti ve gruplandırılması, arazinin kullanım kapasitesinin belirlenmesi için ölçülerin araştırılması ve korunması ile ilgili önlemlerin alınması, coğrafyacının ilgi alanı içinde” olduğunu bildirmişlerdir.

Turizm ve coğrafya arasındaki bu ilişki “Turizm coğrafyası” olarak beşeri coğrafyanın bir alt dalının oluşumunu sağlamıştır. Bu bağlamda turizm coğrafyası; *“İnsanların doğal olaylar sonucunda oluşan doğal şekilleri ve özellikleri ile doğadan yararlanarak ortaya koyduğu kültürel varlıkları görmek, gezmek, ziyaret etmek, eğlenmek, tedavi görmek, spor yapmak gibi nedenlerden dolayı gerçekleştirdikleri faaliyetleri beşeri coğrafya kapsamında inceleyen bir alt daldır”* şeklinde tarif edilmiştir (Güngördü, 2003).

Turizm coğrafyası, insanların yaşam alanlarında bulunan doğal çekicilikler ve insanların kendi ürettikleri kültürel çekicilikleri turizm için incelerken, bununla birlikte bu doğal ve kültürel çekiciliklerin ortaya çıkması, tanıtılması, korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasını da inceler.

İnsanoğlu yaşam standartlarını artırmak için sürekli bir arayış içerisinde olmuştur. Dünya ülkeleri özellikle de gelişmekte olan ülkeler bunu sağlamak için sahip olduğu kaynaklara göre birçok ekonomik model geliştirmişlerdir. Her geçen gün dünya nüfusunun artması ve teknolojik gelişmelerin ilerlemesi ve bununla birlikte insanların zevk ve tercihlerinin zenginleşmesi mevcut kaynakların aşırı ve daha hızlı kullanılmalarına neden olmaktadır. Ekonomik büyümelerdeki sorumsuzluk ve dengesizlikler insan hayatını tehdit edecek boyutlarda çevresel bozulmalara neden olabilmektedir. Dünyadaki doğal kaynakların geçmişten günümüze kadar bilinçsiz kullanımı sonucu birçok küresel felaket meydana gelmiş olup, bu durum insanlara bu kaynakların sınırlı olduğunu göstermiştir. Bu gerçeğin farkına varan ülkeler gelişmenin ve kalkınmanın yanında bunu sürdürülebilir kılmak için doğal kaynakları korumayı da hedef edinmişlerdir. Bu sayede çevreyle dost kalkınma ve bunu sağlayacak projeler oluşturulmaya başlanmış ve sürdürülebilir turizm görüşü yaygınlaşmıştır. Dünyada gerçekleşen tüm gelişmeler hayatın devamlılığına bağlı olup, bu durum sahip olduğumuz doğal kaynakların varlığıyla ve korunmasıyla mümkün olacaktır (Erkan vd., 2013).

Sürdürülebilirlik; mevcut ihtiyaçları giderirken doğal kaynakları korumak ve devamlılığını sağlayarak gelecek nesillere iyi bir çevre bırakmak için yapılan faaliyetlerdir (Collin, 2004). Bu kavram belli bir ekosistem ya da devamlılığı olan herhangi bir sistemin ana kaynaklarını tahrip etmeden, aşırı kullanım ile tüketmeden devamının sağlanması olarak da ifade edilebilir. Sürdürülebilirlik, bugünün ihtiyaçları için kaynakları kullanırken, gelecek nesillerin de ihtiyaçları için aynı kaynakları kullanabilecekleri gerçeğini göz ardı etmeden ana kaynakların devamlılığını sağlayan kalkındır. Eldeki kaynaklar devamlı olarak değerlendirilmeli, bu gerçekleşirken başta çevreyi koruma olmak üzere tüm kaynaklar en üst seviyede korunmaya çalışılmalıdır (Sezgin ve Karaman, 2008).

1980 yılının Mart ayında Dünya Koruma Stratejisi (WCS-The World Conservation Strategy) sürdürülebilirlik kavramını ilk kez kullanmış ve kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Daha sonra birçok alanda sürdürülebilirlik faaliyetleri başlamıştır. Bununla birlikte sürdürülebilirlik ilkelerini turizmcilerin de özümsemesi ve kendi sektörlerine uygulamasıyla sürdürülebilir turizm kavramı ortaya çıkmıştır. Turizmin, iş hayatının yorucu ve bunaltıcı etkisinden insanları kurtaran, dinlenip enerji kazanarak işlerine tekrar dönmek için tatil yapmalarına olanak sağladığı kadar, küresel barışa katkısı ve ekonomik olarak gelir arttırıcı, istihdam oluşturuıcı özellikleri de vardır. Özellikle küreselleşmeyle turizmin istihdam oluşturma ve gelir arttırma özellikleri sayesinde ülkeler ve bölgeler arasında var olan gelir dağılımındaki sıkıntıların önüne geçilmek amaçlanmaktadır (Kara, 2016).

Turizm, dünya ülkelerinin çoğunun en önemli gelir kaynaklarından birisi olup 'bacasız sanayi' olarak kabul edilmektedir. Turizm sektörü ülke ekonomisine önemli katkılarda bulunmasının yanında sürekli ve yoğun bir üretim süreci gerektirdiğinden dolayı işsizliği de azaltma yönünden önemli bir alandır (Gök ve Tuna, 2013). Gelişmekte olan ülkeler sahip oldukları doğal ve kültürel imkânları birer cazibe merkezi şeklinde kullanıp turizm pazarından pay elde ederek ekonomilerini kalkındırmaya çalışmaktadırlar. Birçok ülke sahip olunan doğal ve kültürel kaynakların sonraki kuşaklara aktarılabilmesi ve ekonomiye katkı sağlamaya devam edilebilmeleri için sürdürülebilir turizm politikalarını hayata geçirmişlerdir.

Sürdürülebilir turizm, turistlerin ve ev sahibi bölgelerin ihtiyaçlarını, gelecek ile ilgili fırsatları koruyarak ve artırarak, karşılayan gelişme prensiplerine dayanır (Leung et al., 2008). Turizmin sürdürülebilirliği sahip olunan turistik değerlerin korunması,

çekiciliğinin ve sürdürülebilirliğinin temin edilmesi demektir (Sezgin ve Karaman, 2008). Bu konu ile ilgili olarak Kuter ve Ünal (2009) şunları aktarmaktadır:

Sürdürülebilir turizm genellikle küçük ölçekli, politika kararlarında yerel halkın katılımına saygı duyan, kültürel ve çevresel etkilere duyarlı bir turizm çeşididir (Mccoll & Moisey, 2008). Sürdürülebilir turizmin ilkeleri Dünya Turizm Örgütü (WTO-World Tourism Organisation) tarafından 1988 yılında belirlenmiş olup, sürdürülebilir turizm; “kültürel bütünlüğü, temel ekolojik süreçleri, biyolojik çeşitlilik ve yaşam destek sistemlerini korurken aynı zamanda ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçları da sağlayabilecek şekilde tüm kaynakların yönetimi olarak öngörülmüştür” şeklinde tanımlanmıştır (WTO, 2009).

Turizmin gelişmesi, doğal kaynakların varlığına ve çevresel dokunun insanların ilgisini çekmesine bağlı olduğundan bu kaynakların korunması ve çevresel dokunun zarar görmemesi turizmin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Mercan ve Özkök (2013)’e göre “Sürdürülebilir turizm, turistlerin ve ev sahibi bölgelerin ihtiyaçlarını karşılarken aynı zamanda geleceğe yönelik fırsatları koruyan ve geliştiren turizm yaklaşımıdır.”

Turizm, yalnızca konaklama ya da seyahatten ibaret değildir. Turistlerin yararlanabileceği alt ve üst yapı gibi hizmet unsurları için yatırımlar gerektirmektedir. Bununla beraber turizm bölgelerinde faaliyet gösteren tüm işletmeler, kentin üst düzey yöneticileri, sivil toplum örgütleri ve bireyler, çevreye daha duyarlı bir şekilde ihtiyaçlarını karşılamalı ve kültürel, doğal, tarihi ve turistik kaynakları koruyarak gelecek nesillere bırakmak için yediden yetmişe herkesin daha duyarlı olması gerekmektedir (Kara, 2016).

Turizm sektörünün ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel olarak olumlu etkileri olmasına rağmen bazı olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Günümüzde özellikle turizm faaliyetlerindeki plansız ve kontrolsüz uygulamalar doğal, kültürel ve tarihi değerlere ciddi zararlar vermektedir. Bilhassa doğal kaynakların önemli bir kısmı ekolojik olarak aşırı kullanıma karşı duyarlıdır (Kara, 2016). Özellikle turistik çekicilikleri ziyaret edenler ve buralarda faaliyet gösteren işletmeler ciddi bozulmalara sebep olmaktadır. Alkan (2015) bu durumla ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

Turizmin bozulmamış doğal ve kültürel kaynaklara dayanarak gelişmesinin önemini kavrayan ülkeler bir yönden sahip oldukları değerlerin gelecek kuşaklara da aktarılabilmesi, diğer yandan da ekonomik kazanç sağlanmaya devam edilebilmesi için sürdürülebilir turizm politikalarını benimsemektedirler. Sürdürülebilir gelişme ile doğal kaynakların bilinçli kullanımının yaygınlaştırılması sayesinde turizm sektörünün yapısından kaynaklanan olumsuz etkilerin azaltılması mümkün olmaktadır. Böylece turizmden sağlanacak ekonomik, sosyal ve çevresel fayda düzeyi artırılmaktadır. Bu nedenle son yıllarda dünyada sürdürülebilirlik kavramı turizm adına da giderek önem kazanmaktadır.

Günümüzde yaşanan teknoloji alanındaki ilerlemeler sonucunda insanlar daha fazla serbest zamana sahip olmakta, eğitim ve gelir seviyesinin yükselmesi gibi unsurlar sonucunda da rekreasyonel etkinliklere olan talep artmakta; bu yolla bireyin kendini yenilemesi mümkün olmaktadır (Mansuroğlu, 2002).

İnsanlar, zamanla rutinleşen kent hayatından kısa süreli de olsa uzaklaşabileceği doğaya yönelik faaliyetlere ilgi duymaya başlamışlardır. Bu faaliyetler, bireyin çalışma dışı zamanlarda hoşlandığı bir işle uğraşması ile kendisini ruhsal ve bedensel açıdan yenilediği aktiviteler olup, bu aktiviteler rekreasyon kavramı ile açıklanmaktadır (Akesen 1978; Tolunay vd., 2004).

Günümüzde insanların büyük çoğunluğu yaşam şartlarının gittikçe kötüleştiği büyük kentlerde yaşamaktadırlar. Bu kentlerde her geçen gün artan nüfus, beraberinde ciddi çevre problemlerini de getirmektedir. Bu nedenle kentlerde yaşayan insanlar rekreasyonel aktivitelere daha fazla gereksinim duymaktadır. Kendilerini olumsuz etkileyen ortamlardan uzaklaşmak ve genellikle doğal ortamlara gitmeyi tercih etmektedirler (Koçan, 2012). İnsanlar çoğunlukla suya dayalı rekreasyon faaliyetleri yapmaktan daha fazla zevk almakta ve özellikle su kaynaklarının bulunduğu alanları rekreasyon ihtiyaçlarını gidermek için tercih etmektedirler (Belkayalı ve Aydın, 2016). Bu durum suyun, geçtiği araziye şekillendirmesi, flora ve peyzajı etkilemesi, insanlarda duymusal zevk oluşturması gibi çeşitli olumlu etkilerinden kaynaklanmaktadır (Surat, 2018).

Önemli su kaynaklarından biri de barajlardır. Barajlar; insanoğlunun doğa üzerindeki en büyük etkilerinden birisi olup, enerji üretimi, içme-kullanma-sulama suyu temini ve taşkın önleme gibi temel kullanım amaçları ile inşa edilmektedirler (Doğanay, 1998). Her barajın bir kullanım ömrü olduğu göz önüne alındığında bu yapılardan en verimli şekilde faydalanmak ve ekonomiye girdilerini artırmak gerekmektedir. Bu nedenle elektrik üretimi ve sulama gibi temel amaçların dışında değişik faaliyetlerle baraj göllerinin verimliliklerini en yüksek seviyeye çıkarma zorunluluğu vardır (Orhan, 2015).

Barajlar ve baraj gölleri; içme suyu ihtiyacını karşılamak, tarımsal alanları sulamak, taşkınları önlemek ve enerji üretmek gibi işlevlere sahip olmalarının yanı sıra ziyaretçilere gezme, dinlenme ve eğlenme amaçlı çeşitli fırsatlar sunar. Barajlar ve çevreleri taşıdıkları özellikler itibari ile farklı bölge ve yükseltilerde farklı

rekreasyonel olanaklar sunabilmektedir. Son yıllarda baraj göllerinde yüzme, aletli su altı dalışı, balık tutma, yelken sporları, kano gezintileri, rafting-kürek sporu, su kayağı ve hava yastıklı teknelerle gezme gibi suya dayalı etkinliklerin yanı sıra, karadaki eylemlerin resmini yapma, çevre gezileri, yürüyüş yapma, bisiklete binme, fotoğraf çekme ve manzara seyretme, kamp ve piknik yapma, atlı gezintiler, avcılık, kuş gözetleme gibi çok çeşitli aktiviteler de yapılmaktadır (Surat, 2018).

Ülkemizde insanların son yıllarda göl, baraj gölü, baraj göletleri ve çevrelerinde özellikle suya dayalı rekreasyon aktivitelerini yapmayı tercih etmeleriyle bu alanlarda önemli düzenlemelere gidilmiştir. Bu alanların plansız ve yanlış kullanımı buralardaki canlılara ve doğal çevreye ciddi zarar vermektedir. Günümüzdeki ihtiyaçlara göre üretilen çözüm yolları ekolojik yapıyı bozmakta ve çevresel kaliteyi de düşürmektedir. Bu olumsuz etkileri azaltmak için plan ve projeler üretmek gereklidir. Sahip olunan bu kaynakların daha etkin ve verimli kullanılabilmesini sağlayacak politikalar üretilmelidir (Eminağaoğlu vd., 2016). Turizmin gelişmesi ve devamlılığı için çok çeşitli rekreasyon faaliyetlerinin yapılabildiği baraj göllerinin, çevresindeki diğer doğal ve kültürel varlıklarla birlikte en verimli şekilde kullanılması amaçlanmalıdır.

1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Baraj göllerinin ve çevrelerinin sahip olduğu doğal güzellikler turizm sektörü için çok cazip hale gelmiş ve bu alanların turizm sektörü tarafından kullanılmaya başlanmasıyla bu özelliklerinin sürdürülebilirliği ön plana çıkmıştır. Sürdürülebilir turizm kavramının yaygınlaşması ve baraj göllerinin bu amaçla kullanılmaya başlanması bu çalışmanın temel dayanağını oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışmada, baraj gölleri ve çevresinde ne çeşit turistik faaliyetlerin yapılabileceği ve bunların başta yöre ekonomisi olmak üzere ülke ekonomisine ne gibi katkısının olacağı Derbent Baraj Gölü ve çevresinin turizm potansiyelinin sürdürülebilirlik ilkeleri kapsamındaki durumu özelinde araştırılmıştır.

Bu çalışma ile Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresindeki doğal ve kültürel turistik çekicilikler incelenmiş, bunların sürdürülebilirliği için alınacak önlemlerin ve atılacak adımların tespitine çalışılmıştır. Ayrıca çalışma alanı açısından Samsun 2023 Turizm Stratejik Eylem Planı, Samsun Doğa Turizmi Master Planı ve Samsun İli 2016 Yılı Çevre Durum Raporu gibi kaynaklarda belirtilen turizm politikaları ve destinasyon politikalarına uyumlu bir bilimsel veri seti oluşturulmaya çalışılmıştır.

2. Araştırma Sahasının Yeri ve Sınırları

Kızılırmak'ın aşağı çığırında iki önemli baraj bulunmaktadır. Bunlardan güneyde bulunanı Altinkaya, kuzeyde bulunanı ise Derbent Barajı adıyla bilinmektedir. Derbent Barajı Orta Karadeniz Bölümü'nde, Samsun şehrinin yaklaşık 50 km kuzeybatısında ve Bafra ilçe merkezinin 15 km güneybatısında yer alır. Baraj gövdesinin koordinatları 41°25'6"K, 35°49'52"D olarak ölçülmüştür. Derbent Barajı'nın yapımına 1985 yılında başlanmış, 1991'de ise tamamlanarak su tutma işlemine geçilmiştir (Yılmaz, 1996).

Bu çalışmanın yapılacağı araştırma alanı esas olarak, Derbent Barajı'nın giriş kısmından başlayarak baraj gölünün her iki yakasını içine alan ve Başaran Köyü'ne kadar uzanan bir çevreyi kapsamaktadır (Şekil 1).

Şekil 1: Araştırma sahasının lokasyon haritası

Araştırma alanındaki piknik alanları, sosyal tesisler (Balık restoranları, kafe vb.), Batık Minare, Kız Kayası, Asarkale, Kaya Mezarları, Akalan Şelalesi, Otkayası Mağarası gibi doğal, tarihi ve kültürel turistik çekicilikler bu çalışmanın araştırma konularını oluşturmaktadır.

3. Önceki Çalışmalar

Turizm coğrafyası ile ilgili ilk çalışmalar Alfred Hettner, Kurt Hassert gibi araştırmacılar tarafından yirminci yüzyılın ilk yarısında başlamıştır (Zengin, 2006). 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren turizm sektörünün hızlı gelişimi ile birlikte bu alanda yapılan bilimsel çalışmalar da artmıştır. Ülkemizde bu alanda önemli birçok eser yayınlanmıştır. Bu eserlere şunları örnek olarak verebiliriz;

Köksal (1982)'in Türkiye'nin Genel ve Turizm Coğrafyası isimli kitabı yayımlanmıştır. Bu kitapta ilk bölümde Türkiye'nin genel coğrafyası işlenmiş, ikinci kısımda ise turizm ile ilgili kavramların tanımı yapılmıştır. Daha sonra Türkiye'deki bölgelerin turizm coğrafyası üzerinde durulmuştur. Kitabın bu ikinci kısmı 1994'de "*Türkiye Turizm Coğrafyası*" adı ile ayrı bir kitap olarak tekrar basılmıştır.

Ülkemizde bu alandaki en önemli çalışma, Özgüç (1984)'e ait olan "*Turizm Coğrafyası*" adlı eserdir. Bu eserde ilk olarak genel turizm konuları işlenmiş ve daha sonrasında dünyadaki birçok ülkeden ve son olarak ta Türkiye'den örneklerle turizm konusu anlatılmıştır. Turizm coğrafyacısı gözüyle, turizm konusunun işlenmesi eserin değerini daha da artırmıştır.

Doğaner (2001)'e ait olan "*Türkiye Turizm Coğrafyası*" isimli eser de bu alandaki önemli kaynaklardan biridir. Bu eserde su kaynaklı turizm türleri ve coğrafi mekânlara bağlı turizm türleri işlenmiştir. Ayrıca her iki turizm türünün coğrafi mekânlar üzerindeki olumsuz etkileri üzerinde durulmuş ve bu olumsuz etkilerin ortadan kaldırılması için önerilerde bulunulmuştur.

Bir diğer önemli çalışma ise, Doğanay'a (2001) ait olan "*Türkiye Turizm Coğrafyası*" adlı kitaptır. Kitapta ilk olarak genel turizm kavramları ve tanımları üzerinde durulmuştur. Daha sonra Türkiye turizm coğrafyası konusuna geçilmiş olup, Türkiye'nin fiziki ve beşeri unsurları ve bu unsurların turizm alanındaki kullanımı konuları işlenmiştir. Bu kitap Doç. Dr. Serhat Zaman tarafından güncellenerek 4. baskı olarak 2013 yılında tekrar yayımlanmıştır.

Son yıllarda ülkemizde başta turizm açısından önemli iller olmak üzere birçok turistik yerin turizm coğrafyası ile ilgili çalışmaları yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Örneğin Samsun İli'nin coğrafyasını çalışan Yılmaz ve Zeybek (2016), "*Samsun Coğrafyası*" isimli kitaplarında Samsun'un turizm coğrafyasına da geniş yer vermişlerdir.

Turizm ve çevre her zaman birbirleri ile ilişkili olmuş iki kavramdır. Çevre; turizmin geliştiği ortam iken; turizm çevrenin tanıtımını ve bilinmesini sağlayan en önemli faktördür. Bu konuda yapılan çalışmalarda çevrenin turizm için ana kaynak olduğu ve turizmin olumsuzluklarından doğrudan etkilendiği belirtilmektedir (Kaya vd., 2011). Yani çevre, turizm için kaynak niteliğinde olsa da, turizmin en büyük etkileri yine çevreye olmaktadır. Bu nedenle turizm, çevreyi kullanırken yine kendi varlığını sürdürebilmesi için çevreyi koruması gereken bir sektördür. Özellikle doğal ve kültürel değerler açısından bu durum oldukça önemlidir (Akdik, 2014).

Turizm, özellikle endüstrisi gelişmemiş bölgelerde ekonomik anlamda büyük katkılar sağlayan bir sektördür (Gülbahar, 2009). Bu nedenle birçok yerin turizm coğrafyası çalışılmış ve çalışılmaya devam etmektedir. Son dönemde insanların özellikle doğayı, doğalı tercih eder olmaları ekoturizmi meydana getirmiştir. Bu sektörde ana hedef turizmin sürdürülebilirliğidir (Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Derneği, 2019). Bu amaçla ülkemizde turizm sektörünün sürdürülebilirliği ön plana çıkmış ve çeşitli çalışmalar uygulamaya konulmuştur.

Son yıllarda enerji ve sulama amacı dışında, baraj gölü ve göletlerinden daha fazla yararlanabilmek için buralarda turizm faaliyetleri artmıştır. Bu durum baraj göllerinin sahip olduğu turizm potansiyelinin sürdürülebilirliğini gündeme getirmiştir (Surat, 2018). Bu amaçla çeşitli çalışmalar yapılmış olup günümüzde de devam etmektedir. Baraj göllerinin temel amaçlarının yanında başka hangi faaliyetler için kullanıldığını araştıran çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin;

- Koca (2005), Atikhisar Barajı'nın (Çanakkale) çevresel ve ekonomik etkilerini araştırmıştır.
- Sönmez (2012), barajların farklı kullanım amaçlarını incelemiş ve barajların mekân üzerindeki olumsuz etkilerini araştırmıştır.
- Başkaya ve Türk (2015), Ilısu Barajı ve Hasankeyf örneği üzerinden barajların olası çevresel ve sosyo-ekonomik etkilerini halkın bakış açısıyla değerlendirmiştir.
- Orhan (2015), baraj göllerinin ekonomik kullanımı kapsamında Borçka Baraj Gölü'nü incelemiştir. Bu bağlamda çalışmada, baraj gölleri ve çevresinde ne tür faaliyetlerin yapılabileceği ve bunların ekonomik yansımalarının nasıl

olacağı, Borçka Barajı özelinde ele almış ve benzer uygulamaların diğer baraj göllerine de uygulanabilirliğini araştırmıştır.

- Eminağaoğlu vd. (2016)'da Borçka Barajı Gölü ve çevresinde rekreasyonel alan kullanım imkânlarını araştırmışlardır. Bu bağlamda haritalar çıkarmış ve tespitleri doğrultusunda bu alanlarda sürdürülebilirliği sağlamak için öneriler geliştirmişlerdir.
- Surat (2018), Deriner Barajı örneğinden hareketle baraj gölü ve çevrelerinin rekreasyonel faaliyet potansiyelini araştırmıştır.

Derbent Barajı ve Baraj Gölü ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır.

- Yaşar (1993), Derbent Barajı'nın Bafra Ovası'nın tarımı üzerine etkilerini inceleyen bir çalışma yapmıştır.
- Yılmaz (1996), Sulama amaçlı baraj suları altında kalan tarım alanları ve Derbent Barajı–Bafra Ovası sulama projesi üzerinde çalışmıştır.
- Taş (2005), Derbent Baraj Gölü (Bafra-Samsun)'nün genel özelliklerini ve göl çevresindeki problemleri araştırmıştır.
- Taş (2006), Derbent Baraj Gölü'nün su kalitesi üzerine çalışmalar yapmıştır.

Yapılan literatür araştırmalarında Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresi ile ilgili turizm odaklı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Genellikle Derbent Barajı ve çevresinde enerji, balıkçılık ve tarım odaklı araştırmalar söz konusudur.

4. Yöntemler ve Malzemeler

Bu çalışma literatür incelemesi, araştırma sahasında bilgi toplama, SWOT analizi şeklinde 3 aşamada yapılmıştır.

İlk olarak araştırma konusu ile ilgili kitap, dergi, makale vb. bilimsel çalışmalar gerek kütüphanelerden gerekse de internet üzerinden elde edilerek literatür taraması yapılmış, bu alanda yapılmış benzer çalışmalar incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Ardından araziye çıkılmış, Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresindeki doğal ve beşeri turistik çekicilikler belirlenerek haklarında bilgi toplanmış ve fotoğraflanmıştır. Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin mevcut turizm durumu ile ilgili tüm bu bilgi toplama işlemlerinden sonra belirlenen yerlerin ve faaliyetlerin turizm potansiyelinin tespiti için SWOT analizi yapılmıştır.

SWOT analizi, iş yönetiminde kullanılmak için ilk olarak 1970’li yıllarda geliştirilmiş ve daha sonraki yıllarda analiz ve planlama unsuru olarak çeşitli uygulama alanlarında kullanılmaya devam edilmiş bir tekniktir. SWOT; Strengths (Güçlü yanlar), weaknesses (Zayıf yanlar), opportunities (Fırsatlar) ve threats (Tehditler) kelimelerinin baş harflerinden oluşan bir kısaltmadır. Kısaltmayı oluşturan bu dört parametrenin analiz edilip değerlendirilmesi ile niceliksel ve niteliksel özellikler tespit edilmekte, SWOT matrisi oluşturularak mevcut duruma yönelik plan, proje ve stratejiler geliştirilebilmektedir (Uçar ve Doğru 2005). Bir bölgenin turizm potansiyelinin tespit edilmesinde; SWOT yöntemi kullanılarak içsel (güçlü ve zayıf yanlar) ve dışsal (fırsatlar ve tehditler) unsurlar belirlenebilir. Belirlenen hedefe ulaşmada üstün olduğu güçlü yönleri ile hedefe ulaşmaya engel olan zayıf yönler içsel faktörleri oluşturmaktadır. Dışsal faktörler ise amaca ulaşmak için avantaj hazırlayan dış çevresel fırsatlardan ve hedefe ulaşmada problem oluşturan çevresel tehditlerden oluşmaktadır (Yılmaz, 2008). Bu yöntem; bölge turizminin güçlü ve zayıf yanlarının net bir şekilde bilinmesine ve değerlendirilmesine, istenen hedefler doğrultusunda plan, proje ve stratejiler geliştirilmesine yardımcı olmaktadır (Avcıkurt vd., 2003).

Bu çalışmada; SWOT (GZFT) analizi ile çalışma alanında turizm sektörü için önemli potansiyele sahip olan yerlerin sürdürülebilirlik açısından var olan güçlü yönleri ve fırsatları tespit edilerek, bunlardan en üst düzeyde yararlanma yolları araştırılmış, ayrıca tehditler ve zayıf yönler tespit edilerek, bunların etkisini en aza indirecek plan ve stratejilerin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Bu amaçla başta Bafra Kaymakamlığı ve Bafra Belediyesi yetkilileri olmak üzere, bu alanda çalışan kamu ve özel sektör yetkilileri, baraj gölü ve çevresinde bulunan işletme sahipleri ve bölge halkı ile yüz yüze görüşülerek hazırlanan anket uygulanmıştır (Ek 1). Yapılan anketlerden çalışma alanının turizm açısından güçlü ve zayıf yönleri belirlenmiş ve bölgeyle ilgili fırsat ve tehditler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada kullanılan anket soruları, toplam 55 kişiye uygulanmıştır. SWOT analizi için sorulan bu sorular Durgun (2006)’un “Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolü: Isparta Örneği” isimli yüksek lisans tezinden alınmıştır ve toplam 11 soru sorulmuştur. Anketin ilk 4 sorusu katılımcıların demografik yapısını ortaya koymaktadır. Diğer sorular ise Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turistik açıdan durumunu ortaya koyan sorulardır. SWOT Analizi için katılımcılardan alınan

cevaplar, bilgisayar ortamına aktarılmış, tekrarlanma düzeyine göre tablolaştırılmış ve elde edilen sonuçlar 3. Bölümde sunulmuştur.

Araştırma sahasındaki ve araştırma sahası dışındaki turistik çekicilikler, ArcGIS programı kullanılarak hazırlanan 3 boyutlu (3D) dağılış haritaları üzerinde gösterilmiştir. Bu haritalar Ek 2 ve Ek 3 de verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL COĞRAFI GÖRÜNÜM

Bu başlık altında, turizme etkisiyle sınırlı olacak şekilde, araştırma sahasının coğrafi özelliklerine değinilmiştir.

1.1. Fiziki Coğrafya Özellikleri

Araştırma sahası, Kızılırmak vadisinin Altinkaya ve Derbent baraj gövdeleri arasındaki kesimini kapsamaktadır. Ancak, sahanın dış sınırları belirlenirken, su bölümü çizgisi yerine Bafra İlçesinin yönetim sınırları esas alınmıştır. Böylece turizmle ilgili idari kararların alınması ve uygulanması daha kolay olacaktır.

MTA Türkiye Jeoloji Haritasına (Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, 2019) göre; araştırma sahasındaki en eski kayalar Kolay Köyü kuzeyinde dar bir alanda yüzeylenen Triyas - Jura dönemine ait şistlerdir. Onun üzerinde ise, Asarkale çevresi başta olmak üzere, parçalar halinde izlenen Orta Jura - Kretase yaşlı neritik kireçtaşları yer alır. Yöre turizmine olumlu etkisi beklenen Koyunağlı Mağarası, Hayat Mağarası, Otkaya Mağarası ve Kapıkaya gibi turistik çekicilikler bu birim üzerinde gelişmiştir. Yörede, Üste Kretase dönemi pelajik kireçtaşları ve kırıntılı karbonatlarla; Eosen dönemi ise, volkanitler, volkano-tortullar ve tortullarla temsil edilmektedir. Sahadaki en genç birimleri, Kızılırmak'ın getirip vadi tabanının uygun kesimlerinde biriktirdiği Kuvaterner yaşlı alüvyonlar oluşturur. Bu alüvyonlar, bugün sayıları azalsa da, uzun yıllar kum ocağı şeklinde işletilmiştir.

Karadeniz Kıyı Dağları, Oligosen'den itibaren su üstüne çıkmış ve akarsu şekillendirmesi ön plana geçmiştir. Neojen döneminde kıyı dağları üzerinde geniş aşınım yüzeyleri meydana gelmiştir. Kuzey-güney yönlü sıkışma rejimi altında kıyı dağları yükselmeye devam etmiş, Kızılırmak bu dönemde yatağına saplanarak aşınım yüzeylerinin parçalanmasına sebep olmuştur. Kuvaterner'de devam eden tektonik yükselmeye bu dönemde etkili olan iklim değişimleri ve buna bağlı taban seviyesi değişimleri de eşlik etmiş, akarsuyun enerjisindeki değişimler nedeniyle vadi boyunca akarsu sekileri meydana gelmiştir (Uzun 2007; Uzun 1995), Bu sekilerin nispeten genişleyen kesimlerinde Asar köyü ve Düzköy gibi yerleşmeler kurulmuştur.

Çalışma sahasında yazları sıcak, kışları ılık ve her mevsim yağışlı "Karadeniz İklimi" hüküm sürer. Bafra Meteoroloji İstasyonu verilerine göre, yıllık ortalama sıcaklık 13.5 C⁰, yıllık ortalama yağış ise 793,4 mm'dir. Bununla birlikte baraj gölü

kıyısından yüksek dağlık alanlara doğru gidildikçe ortalama sıcaklıklar düşmekte, nispi nem ve toplam yağış miktarları yükselmektedir. Yörede yaz ayları nispeten kurak geçmekte ve yaz kuraklığı yaklaşık 3,5 ay devam etmektedir (Uzun, 2007).

Çalışma sahası eski dönemlerden itibaren yerleşmeye açık olduğu için bitki örtüsü genel olarak doğal görüntüsünü kaybetmiştir. Bu nedenle antropojenik bir özellik kazanmıştır. Akarsu boylarında söğüt, ılgın ve hayıt gibi türler bulunurken kıyıda yükseklerle gidildikçe funda, karaçalı, fındık, kızılçık ve muşmula gibi yalancı maki türlerine rastlanmaktadır. Yaklaşık 300-350 m yüksekliklere kadar dağılışı gösteren bu türlerden sonra 1000-1200 m'lere kadar gürgen, meşe, kavak ve kayın gibi geniş yapraklı ağaçlardan oluşan ormanlar bulunmaktadır. Bu yükseltiden sonra ise köknar ve sarıçamlardan oluşan iğne yapraklı ormanlar yer almaktadır (Uzun, 2000). Çalışma sahasında genel olarak kahverengi orman toprakları yer almaktadır.

Çalışma sahasının hidrografik özelliklerini incelediğimizde en önemli su kaynağını Kızılırmak üzerine kurulmuş olan Derbent Baraj Gölü oluşturmaktadır. Bundan başka bu baraj gölüne dökülen ve gölü besleyen irili ufaklı birçok şelale bulunmaktadır.

1.2. Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Özellikleri

Araştırma sahası içerisinde Akalan, Asar, Başaran, Boğazkaya, Burunca, Düzköy, Esençay, Kapıkaya, Kolay, Selemelik ve Yeniköy olmak üzere 11 köy vardır. Türkiye genelinde özellikle 1950'li yıllardan itibaren kırdan kente göç başlamıştır (Yılmaz, 2007b). Kırsal göçü hızlandıran veya ortaya çıkaran etmenlerin başında makineleşmeyle gizli işsizliğin artması, tarımsal gelirlerin azalması, toprakların parçalanması, nüfus artışı, köyün refah seviyesinin düşmesi gibi etkenlerle beraber kentte iş, eğitim, sağlık olanaklarının kırsala göre daha fazla olması ve yaşam kalitesinin artacağına olan inanç gibi etkenler etkili olmaktadır (Sevinç vd., 2018). Araştırma sahasındaki köylerde de zamanla nüfus azalmaya başlamış olup, bu durum yapılan nüfus sayımlarında net bir şekilde görülmektedir. Örneğin araştırma sahasındaki tüm köylerin nüfusu 1980'de 8530 iken, 2018 yılında bu sayı 3940'a düşmüştür (Tablo 1).

Tablo 1: Araştırma sahasında bulunan köylerin nüfus değişimi (1980-2018)

KÖYLER	NÜFUS SAYIM YILI					
	1980 YILI	1985 YILI	1990 YILI	2000 YILI	2007 YILI	2018 YILI
KOLAY	2897	-	-	-	-	1.087
ASAR	638	1.025	570	442	345	334
BURUNCA	214	203	149	107	56	85
SELEMELİK	-	-	467	393	312	428
BOĞAZKAYA	1176	907	778	485	265	382
DÜZKÖY	507	430	340	208	128	216
YENİKÖY	210	189	176	185	123	76
AKALAN	546	553	450	422	322	222
BAŞARAN	-	-	-	171	158	74
ESENÇAY	1564	1408	1393	880	629	733
KAPIKAYA	778	785	585	432	259	303
TOPLAM	8530	5.500	4908	3725	2597	3.940

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr>

Nüfustaki azalmaya yörede yapılan Derbent Barajı'nın da önemli etkileri olmuştur. Bu barajın yapımı ile baraj gölüne sınırı olan birçok köy ya tamamen ya da kısmen baraj suları altında kalmıştır. Örneğin Boğazkaya'da 200 yapı sular altında kalmıştır. Devlet tarafından yapılan planlama ile buralardaki haneler boşaltılmış ve başka yerlere yerleştirilmiştir. Bu göç hareketi baraj çevresindeki köylerde nüfusun azalmasına sebep olmuştur. Derbent Barajı'nın yapımının başladığı 1985 yılında baraja sınırı olan köylerde toplam nüfus 2754 iken, 1990 yılında 2480'e düşmüştür. Barajın su tutmaya başladığı 1991 yılından itibaren de nüfus azalmaya devam etmiştir. 2000 yılında bu köylerde nüfus 1820'ye ve 2007 yılında ise 1229'a düşmüştür. Yerleşim yeri baraj suları altında kalan vatandaşlara devlet tarafından alternatifler sunulmuştur. Örneğin tarım ile uğraşmak isteyenlere Hatay-Reyhanlı'da (Amik ovası üzerinde) yer verilirken, bazı vatandaşların kendi istekleri üzerine kamulaştırma bedeli ödenmiştir. Bu vatandaşların çoğu buldukları ilçe ve il merkezlerine yerleşmişlerdir. Hatay'a yerleşen vatandaşların bazıları buralara alışamadıkları için daha sonraki zamanlarda farklı illere taşınmışlar, bazıları ise Bafra'ya dönmüşlerdir (Yılmaz, 2007b). Günümüzde araştırma sahası içerisinde bulunan köylerde çoğunlukla ihtiyarlar kalmış olup gençler çalışmak veya eğitim için şehirlere taşınmıştır. Bu nedenle köylerde nüfus azalmıştır. Fakat özellikle yaz aylarında başka illerde ikamet etmekte olan vatandaşların, tatillerini geçirmek için memleketlerine gelmeleri ile

nüfusta kısa süreli de olsa bir artış gözlenmektedir. Yaz aylarında nüfusta görülen bu hareketlilik ekonomiye de canlılık getirmektedir.

Araştırma sahası tarihte iki önemli merkezi birbirine bağlayan bir ticaret yolu üzerinde bulunmaktadır. Bu merkezlerden biri Bafra İlçesi'nin 7 km kuzey-batısındaki İkiztepe Köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. İkiztepe Ören Yeri'ndeki kazılar 1974 yılında Prof. Dr. Uluğ Bahadır Alkım başkanlığındaki ekip tarafından başlamış ve daha sonra Prof. Dr. Önder Bilgi başkanlığında devam etmiştir. Kazılarda toprak, boynuz, kemik ve taştan yapılmış aletlere rastlanmıştır (Bilgi, 1999). Kazılarda bu alanın, Genç Kalkolitik Çağ'dan Eski Hitit Devleti'nin kuruluşuna kadar (M.Ö. 4300-1700) ve Genç Demir Çağı'ndan Helenistik Çağ'a dek (M.Ö. 600- 30) yerleşim yeri olarak kullanıldığı belirlenmiştir. İkiztepe'deki en önemli buluntu, Dramoslu (koridorlu) Anıt Mezar'dır. Bu Tümülüs içerisinde 650 den fazla mezar tespit edilmiştir. Bu mezarlardaki iskeletler üzerinde yapılan araştırmalarda bazı iskeletlerde beyin ameliyatı yapıldığı tespit edilmiştir. Bu ören yerinden elde edilen buluntular Samsun Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir (Akyol, 2011).

Diğer önemli merkez ise Vezirköprü Ovası'nın kuzey bölümünde yer alan Oymaağaç'tır. Oymaağaç Orta Anadolu'dan (Boğazköy) gelen ve Karadeniz'e (İkiztepe) doğru devam eden antik yol güzergâhı üzerine konumlandırılmıştır. Oymaağaç Höyük ile ilgili ilk bilimsel bilgiler Prof. Dr. Uluğ Bahadır Alkım tarafından 1972 ve 1973 yılında gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında ortaya çıkmıştır. Oymaağaç Höyük kazı ve yüzey araştırmaları 2005 yılından itibaren Uşak Üniversitesi'nden Prof. Dr. Rainer Maria Czichon ve Berlin Freie Üniversitesi'nden Prof. Dr. Jörg Klinger başkanlığındaki bir ekip tarafından yürütülmektedir. Kazılardan elde edilen bilgilere göre bu yerleşim yeri Hititlerin kutsal kenti Nerik'tir. Bu alanda Kalkolitik Çağ'dan Demir Çağı'nın sonuna kadar kesintisiz uzanan bir yerleşim bulunmaktadır (Czichon ve Yılmaz, 2014).

Araştırma sahası bu önemli iki merkez arasında yer almakta olup tarihte büyük medeniyetlerin ticaret yolu üzerinde olmuştur. Nerik yakınlarındaki Tavşan Dağı'ndan çıkarılan bakır madeni Kızılırmak Vadisi boyunca izlenen rota üzerinden İkiztepe'ye ulaştırılmakta ve burada işlenerek silah yapımında kullanılmaktaydı (Bafra İkiztepe-Nerik (Vezirköprü) Kültür Yolu, 2018).

Kızılırmak Vadisi'nin araştırma sahasını da kapsayan bu kısmı tarihin her döneminde önemli ticaret güzergâhlardan biri olmuştur. Yılmaz (2016)'ın bildirdiğine göre Türkiye'de karayollarının gelişmeye başladığı 1950'li yıllara kadar ormancılık faaliyetlerinde, ormanlardan kesilen tomrukların akarsulardan faydalanarak su gücü ile ihtiyaç duyulan yerlere taşınması söz konusudur. Örneğin Samsun'un Vezirköprü, Sinop'un Boyabat ve Çorum'un Osmancık ilçeleri arasında kalan Köseadağ ve Kunduz ormanlarından kesilen tomruklar döküm ya da sallarla Kızılırmak üzerinden Bafra'da faaliyet gösteren Kereste Fabrikası'na ulaştırılmaktaydı. Bafra Kereste Fabrikası 1929 yılında faaliyete geçmiş ve karayolları üzerinden kamyonlarla nakliyatın yapılacağı 1950'li yıllara kadar da tomruk ihtiyacını Kızılırmak üzerinden sağlamıştır. Tomruk nakliyatında salları kullanılmış olsa da bu yöntem zor ve masraflı olduğu için fazla tercih edilmemiştir. Daha çok döküm yöntemi tercih edilmiştir (Şekil 2). Bu yöntem ile ilgili olarak Yılmaz (2016) şunları bildirmiştir:

Akarsuya tomruk dökümü herhangi bir zamanda gelişigüzel yapılmaz. Irmağın akış rejimi dikkatle takip edilir. Kuvvetli yağışlarla birlikte karların da eriyerek akarsu seviyesini yükselttiği ilkbahar ayları tehlike arz ettiği için bu dönemin geçmesi, yani ilkbahar taşkın döneminin bitmesi gerekir. Kızılırmak'ta döküm için ilkbahar taşkınlarının sona erdiği, gündönümü de olan 23 Haziran'ın geçmesi lazımdır. Bundan bir hafta sonra döküm yapılır. Bu durumda Haziran ve Kasım ayları arası (Haziran-Temmuz-Ağustos-Eylül-Ekim-Kasım) en müsait zamandır.

İrmak üzerinden tomruk nakliyatı karayollarının gelişmesi ve kamyonlarla nakliyatın başlaması ile bitmiştir.

Yine bu güzergâhla ilgili olarak Akkan (1962)'ın bildirdiğine göre Samsun demiryolu yapılmadan önce Bafra-Kolay üzerinden Vezirköprü'nün yakınlarındaki Çeltek Köprüsü'ne kadar Kızılırmak boyunca kayıklarla yük taşınmaktaydı. Daha sonraları Şahinkaya Vadisi'nin önüne ufak bir sulama bendinin yapılması ile kayıklar Kuruçay'a kadar yük getirebilmişlerdir. Buradan sonrası karayolu ile taşınmaktaydı. Akkan (1962), taşınan yükün cinsi ile ilgili olarak şunları bildirmiştir: "*Pirinç nakliyatı -ki Bafra-Kuruçay arasında işleyen kayıkların ancak muayyen zamanlardaki yükünü teşkil etmektedir- dışında, kayıkların taşıdıkları asıl malzemeyi, Kuruçay köyünde yapılan kiremit, tuğla ile yol boyunca bulunan kireç ocaklarından yüklenen kireç teşkil etmektedir*".

Şekil 2: Kızılırmak kenarında döküme hazır tomruklar (Yılmaz, 2016)

Günümüzde Altinkaya ve Derbent Barajlarının yapımı ile kayıkla nakliyat ta bitmiştir. Bu bölgede ekonomi genelde tarım odaklı olup, kısmen hayvancılık da yapılmaktadır. Daha çok tütün yetiştiriciliği yapılırken son zamanlarda kota uygulamaları bu ürünün yetiştiriciliğini de etkilemiştir. Ayrıca Derbent Baraj Gölü üzerinde kafes balıkçılığı, restoran, kafe gibi işletmelerde de bölge insanı çalışmaktadır. Baraj Gölü'nde kafes balıkçılığı yoluyla alabalık yetiştiriciliğine 1995 yılından itibaren başlanmış olup, Bafra Ticaret ve Sanayi Odası'nın yayınladığı son iktisadi rapora (2017) göre baraj gölü üzerinde 6621 ton/yıl kapasiteli 13 adet işletme bulunmaktadır (Bafra TSO, 2017). Bu işletmeler yöre insanı için iş sahaları oluşturmakta ve ekonomiye katkı sağlamaktadır (Şekil 3).

Şekil 3: Derbent Baraj Gölü'nde kafes balıkçılığı

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANINDA BAŞLICA TURİSTİK ÇEKİCİLİKLER

2.1. Doğal Turistik Çekicilikler

2.1.1. Kız Kayası

Taş kesilme motifi insanlar arasında özellikle sözel kültürle aktarılan öykülerde geçmekte olup, “taşa dönüşme” ve “taşlaşma” gibi terimlerle de ifade edilmektedir. Bu olgu doğaüstü güçlerin “ödül” veya “ceza” olarak uyguladıkları bir dönüşüm olarak kabul edilmektedir. Bu öykülere göre, doğada bulunan ve insanlar tarafından merak edilen, fakat korku hissi de uyandıran, bu sıra dışı oluşumlar, özellikle Tanrı'nın ödül veya ceza olsun diye “taşa çevirdiği” canlılardır (Oğuz ve Ersoy, 2007).

Derbent Baraj Gölü kenarında bulunan Düzköy'de 41°25'29.10"K, 35°50'37.17"D koordinatlarında bej renkte büyük bir kaya vardır (Şekil 4). Bu kayanın oluşumu Oğuz ve Ersoy (2007) tarafından şöyle aktarılmaktadır:

Fakir bir çoban, yörenin en zengin ağasının güzeller güzeli kızına âşık olur. Ağanın kızı da çobana vurgundur. İki âşık nehir kenarında gizlice buluşmaktadırlar. İki âşık evlenmek ve birbirlerine kavuşmak ister. Bunun için çoban, ağadan kızı ister. Fakat ağa kızının bir çobana varmasını istemez. Fakir çobanı hor görür ve bu izdivaca asla izin vermeyeceğini söyler. Ağanın bu kararı genç âşıkları birbirlerinden ayırır. Bu ayrılıktan sonra ağanın kızı her gün ırmak kenarında genç adamla her zaman buluştukları yere gider. Irmağı seyreder ve âşık olduğu genç adamı düşünür. Yine bir gün ızdıraplar içinde Kızılırmak'ı izlerken “Allahım, ona kavuşamayacaksam, ya beni taş eyle burada oturt, ya da kuş eyle uçurt!” diye dua eder. Bunun üzerine kız taş kesilir.

Yine bu kayanın oluşum hikâyesi, Düzköy'ün eski muhtarlarından Hilmi Özkök (85) ve Nevzat Özkök (66) tarafından da şöyle aktarılmaktadır:

“Geçmiş zamanın birinde bir kız ile bir oğlan birbirlerini çok sevmektedirler. Öyle ki dillere destan aşkları yöre halkı tarafından da bilinmektedir. Fakat oğlanın ailesi fakir olduğundan kızın ailesi bu birlikteliğe izin vermemektedir. Yöre halkı bu iki gencin birbirlerine kavuşması için kızın ailesini ikna etmek isterler. Kızın ailesi ısrarlar neticesinde şu şartı koşar: Kız Kapıkaya'dan, oğlan da Kocakaya'dan aynı ebatta bir taşı yüklenerek şu anki Kız Kayası'nın bulunduğu alana getirecek. Eğer ki oğlan kızıdan önce taşı getirirse kıza kavuşacak, aksi takdirde kavuşamayacak. Bunun üzerine kız ve oğlan aynı anda ve aynı ebattaki taşları yüklenerek Kız kayasının bulunduğu alana getirmek için yola çıkarlar. Varış noktasına 50 veya 100 metre kaldığında oğlanın karşısına bir kadın çıkar. Bu iki gencin birbirlerine kavuşmasını istemeyen bu kadın sorularıyla oğlanı oyalır. Bu esnada kız varış noktasına daha önce vararak Kapıkaya'dan getirmiş olduğu taşı denilen yere yerleştirir ve burası bundan sonra Kız Kayası olarak anılır. Kız Kayası'nın hemen karşısında oğlanın getirmiş olduğu kayanın bulunduğu alan da Oğlan Kayası olarak anılır. Oğlan Kayası daha sonraları Derbent Barajı'nın yapılmasıyla sular altında kalmıştır.”

Şekil 4: Kız Kayası (Foto: Büşra Kömpe)

Kız Kayası görüntüsü ve hikâyesinden dolayı baraj gölü ve çevresini gezmek ve fotoğraflamak amacıyla gelen ziyaretçilerin büyük ilgisini çekmektedir.

2.1.2. Otkaya Mağarası

Otkaya Mağarası Bafra İlçesi'ne bağlı Esençay Köyü Kabaçukur mevkiinde 41°19'49.00"K, 35°51'54.00"D koordinatlarında bulunan ve Sarı Kilise'nin yukarısında kalan dağın yamacında bir mağaradır. Ulaşım imkânının zor olduğu mağaraya sarp kayalıkların bulunduğu bir yoldan ulaşılmaktadır. Mağara hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Mağara bulunduğu konum itibari ile çevreye hâkim, stratejik bir noktada yer almaktadır. Ulaşım yolu üzerinde ufak bir mağara daha bulunmaktadır (Şekil 5).

Şekil 5: Otkaya Mağarası'nın dışardan görünüşü

Milli Mücadele yıllarında Rum Çeteleri burada saklanmış ve yakın çevredeki Çağşur, İnözü Koşaca, Düzköy gibi köylere baskınlar düzenleyerek sivil halkı katletmişlerdir. Örneğin Rum Çetelerinin Çağşur Köyü'nde yaptıkları katliamı Duman (2018), arşiv kayıtlarından hareketle (Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, DH. EUM. 6. Şb. 27/10 Bafra Kazası Kaimakamlığı ve Jandarma Alay Kumandanlığı'nın 18 Teşrin-i Evvel 1333 (18 Ekim 1917) tarihli raporu; Bafra Kaymakamlığı'nın 25 Teşrin-i Evvel 1333 (25 Ekim 1917) tarihli şifre telgrafı) şöyle anlatmaktadır:

15 Temmuz 1917'de Dimitri, Kara İlya, Piç Vasil, Yaylalı Kel Sava, Deli Andon ve Vasil çetelerinden toplam 600'e yakın çeteci 10 kadar jandarma ile ahaliden silahlı 40-50 kişinin savunduğu Çağşur Köyü'ne bir baskın düzenlemiş ve köyde dokuz saat süren bir çatışma yaşanmıştır. Son ana kadar köyü savunan jandarma ve ahali cephanenin bitmesi ve köyde çıkan yangınlar sonrası çaresiz biçimde teslim olmuş, çeteciler önce jandarmaları kurşuna dizmişler, ardından ahaliyi katletmişlerdir. Osmanlı belgelerinde "Çağşur vaka-i faciastı" olarak geçen bu baskın sonucunda köyün bütün evleri yanarken, 38'i kadın ve kız çocuğu olmak üzere toplam 68 kişi hayatını kaybetmiştir.

Otkaya Mağarası bu tarihi olaya şahitliği nedeniyle önemli bir turistik çekiciliktir. Mağaranın speleolojik özelliklerinin incelenmesi ve tanıtılmasıyla yöre turizmine katkısı artacaktır.

2.1.3. Hayat Mağarası

Bafra İlçesi'nin Başaran Köyü'nde bulunan bu mağara 41°17'12.29"K, 35°55'55.28"D koordinatlarında yer almaktadır. 2012 yılında tespit edilen bu mağaranın Pleostosen Dönemlerde (M.Ö. 600.000-15.000) kullanıldığı düşünülmektedir. Mağarada tatlı su bulunması, erken dönemlerde insanların korunma amaçlı burayı tercih etmelerinin önemli sebeplerinden birisidir. Mağaranın uzunluğu yaklaşık 1 kilometre olup, mağaranın içinde bir kısmı yer altında olan dere ve küçük bir şelale bulunmaktadır. Ayrıca mağarada dikit-sarkıt oluşumları da görülmektedir (Samsun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019; Şekil 6).

Hayat Mağarasının hemen yanında Tependeliği adı ile bilinen bir mağara da bulunmaktadır. Bu mağaranın M.Ö. 3000 yılından beri yerleşim yeri olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir (Samsun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019). Kaya merdivenlerle inilen Tepen Deliği, çalışma alanındaki önemli turistik çekiciliklerden birisidir (Şekil 7).

Şekil 6: Hayat Mağarası (Samsun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019)

Şekil 7: Tepen Deliği Mağarası (Samsun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019)

2.1.4. Akalan Şelaleleri

Akalan Şelaleleri, Derbent Baraj Gölü'nün, Altinkaya Barajı'na yakın kısmında ve Bafra İlçesi'ne bağlı olan Akalan Köyü'nde $41^{\circ}20'50.00''K$, $35^{\circ}44'33.00''D$ koordinatlarında bulunmaktadır. Akalan Şelaleleri farklı yüksekliklere sahip şelaleler dizisinden oluşmaktadır (Şekil 8). Zengin bir bitki örtüsünden oluşan çevresi, kimi ziyaretçiler için piknik alanı iken kimi ziyaretçiler için de trekking gibi doğa sporlarının yapılabileceği bir çevredir. Şelalelerin altında bir tane su değirmeni bulunmaktadır. Bu değirmen birkaç yıl öncesine kadar aktif iken, şimdi çalışmamaktadır (Şekil 9).

Akalan Şelaleleri'ni ziyarete gelenlerin en fazla dikkat çektikleri nokta ulaşımının çok zor olmasıdır. Araç ile Akalan Köyü Apora Mevki'ne kadar gidilmekte daha sonra ormanın içindeki patikadan yaya yürünerek şelalelere ulaşılmaktadır. Yer ve yön bildiren işaret levhalarının olmaması büyük sıkıntılar çıkarmaktadır. Birbirine uzak olan şelalelere gitmek için mutlaka bir rehber gerekmektedir.

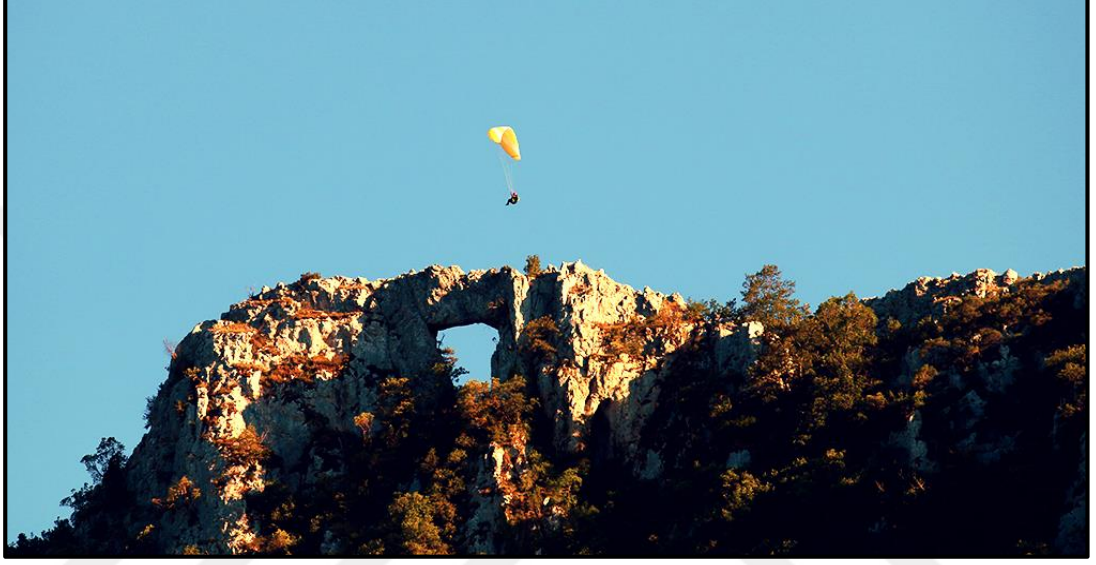
Şekil 8: Akalan Şelaleleri

Şekil 9: Akalan Şelaleleri'nin aşağısında bulunan su değirmeni

2.1.5. Kapıkaya

Kapıkaya, Bafra ilçe merkezinin 32 km güneyinde, 41°22'6"K, 35°46'27"D koordinatlarında bulunmaktadır. Bu kaya, yakınındaki köye de adını vermiştir. Kapıkaya Asar Kale'nin karşı yamacında Kızılırmak'ın sağ sahilinde yer alır (Şekil 10). Yüksek tepenin üzerindeki kayada kapı şeklinin nasıl meydana geldiği hakkında kesin bir bilgi yoktur. Kapı şeklindeki bu yapı ve manzarası görülmeğe değer bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 10: Kapıkaya'nın görünüşü (Foto: Yavuz Kabaoğlu)

2.1.6. Kaya Penceresi

Asarkale'nin kuzeyinde Kızılırmak'ın sol sahilinde yer alan Koyun Ağılı Mağarası'nın hemen yanında, bir kaya penceresi bulunmaktadır (Şekil 11).

Şekil 11: Kaya Penceresi

2.1.7. Koyun Ağılı Mağarası

Asar Köyü'nde Asarkale'nin hemen yakınında günümüzde köylülerin koyun ağılı olarak kullandığı bir mağara yer almaktadır (Şekil 12).

Şekil 12: Koyun Ağılı Mağarası'nın ağız kısmı

2.2. Beşeri Turistik Çekicilikler

2.2.1. Derbent Baraj Gölü

Derbent Barajı Kızılırmak üzerinde sulama, enerji ve taşkın kontrolü amacı ile kaya dolgu tipinde yapılmış bir barajdır (Şekil 13). Derbent Barajı 47,727 hektarlık bir araziye sulamaktadır (Taş, 2006). Derbent Barajı'nın bazı özellikleri Tablo 2'de belirtilmiştir.

Şekil 13: Derbent Baraj gövdesinin güneyden görünüşü

Tablo 2: Derbent Barajı'nın karakteristik özellikleri (DSİ VII. Bölge Müdürlüğü, 2019)

Akarsu	Kızılırmak
Amacı	Sulama, Enerji, Taşkın Kontrolü
Yıllık Üretim	257 GWh
Santralin Yeri	Samsun
Sulama Alanı	47'727 ha

Derbent Baraj Gölü'nün çevresi piknik, gezinti ve dinlenme yeri olarak hem yöre halkı hem de yöre dışından gelen insanlar tarafından aktif bir şekilde kullanılmaktadır. Özellikle yaz aylarında turistlerin yoğun ilgi gösterdiği piknik alanları, binlerce vatandaşın akınına uğramaktadır. İnsanlar Derbent Baraj Gölü'nün eşsiz manzarasında piknik yapmakta ve dinlenmektedirler (Şekil 14).

Şekil 14: Derbent Baraj Gölü çevresinde piknik yapan vatandaşlar

Ayrıca baraj gölü çevresinde bulunan turistik tesislerde sunulan hizmetlerden de faydalanmaktadır (Şekil 15).

Şekil 15: Derbent Baraj Gölü çevresindeki turistik tesislerden biri

Baraj gölünde olta balıkçılığı da insanlar tarafından sevilerek yapılan aktiviteler arasında yer almaktadır (Şekil 16). Olta balıkçılığı meraklı olan yüzlerce insan burada oltaları ile birlikte balık tutmakta ve keyifli zamanlar geçirmektedir. Bu baraj gölünde aynalı sazan (*Cyprinus carpio* L.), tatlı su levreği (*Perca fluviatilis* L.) ve tatlı su kefali (*Leuciscus cephalus* L.) gibi birçok balık türü bulunmaktadır (Taş, 2006).

Şekil 16: Derbent Baraj Gölü kıyısında olta balıkçılığı yapan vatandaşlar

Baraj gölünde oltayla balık avlama yarışmaları da düzenlenmektedir. Tutulan balıklar tekrar suya bırakılmakta ve doğal ortamlarında yaşamalarına olanak sağlanmaktadır (Şekil 17). Bu faaliyet de yöre turizmine olumlu katkı sağlamaktadır.

Şekil 17: Derbent Baraj Gölü'nde oltayla balık tutma yarışması (Amatör balıkçılar yarıştı, 2015)

2.2.2. Yıkık Kilise

Bu kilise Bafra İlçesi'ne bağlı Yeniköy'ün hemen üzerinde 41°23'10.40"K, 35°49'21.37"D koordinatlarında bulunmaktadır. Hakkında fazla bilgi bulunmayan tarihi kilisenin büyük bir bölümü günümüzde yıkılmış olsa da kalıntıları turistler tarafından ziyaret edilmektedir (Şekil 18).

Şekil 18: Yıkık Kilise

2.2.3. Sarı Kilise

Bu kilise Derbent Baraj Gölü'ne yaklaşık 15 km uzaklıkta, 41°19'46.62"K, 35°51'45.66"D koordinatlarında bulunan Esençay Köyü'nün Kabaçukur mevkiinde bulunmaktadır. Yöre halkı tarafından "3 Kapılı Kilise" olarak ta bilinen bu kilise Fener Rum Patriği Bartholomeos'un 2018 yılındaki ziyareti ile gündeme gelmiştir. Bu tarihi kilisenin büyük bir bölümü günümüzde yıkılmış olsa da kalıntıları turistler tarafından ziyaret edilmektedir (Şekil 19).

Şekil 19: Sarı Kilise

2.2.4. Batık Minare

Devlet Su İşleri (DSİ) tarafından 1991 yılında Kızılırmak üzerine Derbent Barajı'nın kurulmasıyla Bafra'nın Boğazkaya Köyü'ndeki 200 civarındaki yapı sular altında kalmıştır. Eski yerleşim alanından su üstünde kalan tek yapı, 41°26'57.15"K, 35°51'59.13"D koordinatlarında olan ve eski köyün merkezinde bulunan köy camisinin yıkılmayan minaresi olmuştur. Bölgenin turizm potansiyeli açısından çok önemli bir yere sahip olan Batık Minare yerli ve yabancı turistlerin, özellikle de fotoğraf tutkunlarının mekânı haline gelmiştir. Son yıllarda Batık Minare'nin bulunduğu alanda su altı dalış sporları da yapılmaktadır (Şekil 20).

Şekil 20: Batık Minare (Foto: Türkan Karaboğa)

2.2.5. Asar Köyü Kaya Mezarları

Asarkale'nin yakınında, kayalara oyularak yapılan 3 adet mezar bulunmaktadır. Bu mezarların M.Ö. 700 de yapıldığı tahmin edilmektedir (Akyol, 2011).

Birinci mezar, $41^{\circ}22'27.68''K$, $35^{\circ}45'59.77''D$ koordinatlarında, yol seviyesinden oldukça yüksekte olup Asarkale'nin kuzeyindeki dik yamaç üzerinde yer almaktadır. Pontos-Paphlagonia kaya mezarlarının karakteristik özelliklerine sahip olan bu mezarın, üçgen alınlığı ve beş sütunlu fasadı bulunmaktadır (Şekil 21). Beş sütunlu bu mezarın sütunlarından birisi zamanla kırılmıştır. İkinci mezar $44^{\circ}22'24.56''K$, $35^{\circ}45'38.27''D$ koordinatlarında ve Kızılırmak'ın sağ sahilinde yer alır. Dik bir kaya yüzeyinde oyulan mezarın dört sütunu ve üçgen bir alınlığı vardır (Şekil 22). Üçüncü mezar ise $41^{\circ}22'14.77''K$, $35^{\circ}45'48.04''D$ koordinatlarında ve Asarkale'nin güneyinde, Kızılırmak'ın sol sahilinde yer alır. Bu mezar da dört sütunlu olup, diğer iki mezar gibi üçgen bir alınlığı bulunmaktadır (Şekil 23).

Şekil 21: Asarkale'nin kuzeyinde Kızılırmak'ın sol sahilinde 5 sütunlu Kaya Mezarı

Şekil 22: Kızılırmak'ın sağ sahilinde yer alan 4 sütunlu Kaya Mezarı (Foto: Mehmet Bakır)

Şekil 23: Asarkale'nin güneyinde, Kızılırmak'ın sol sahilinde yer alan 4 sütunlu Kaya Mezarı

2.2.6. Asarkale

Bafra İlçe merkezinin yaklaşık 30 km güneybatısında, 41°22'23.67"K, 35°45'53.10"D koordinatlarında yer alır. Kızılırmak'ın sol sahilinde ve Derbent Baraj Gölü'nün Altinkaya Barajı'na yakın kısmında yer alan kale antik dönemde Paflagonya olarak bilinen bölge içinde yer alır. Kızılırmak suyu üzerinde, stratejik yönden önemli bir konumda bulunan kalenin Helenistik dönemde yapıldığı ve daha sonra Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinde gerekli tadilatlar yapılarak kullanıldığı ifade edilmektedir (Akyol, 2011).

Günümüzde kale surlarının bazı yerleri yıkılmış olsa da kale halen birçok özelliğini korumaktadır (Şekil 24).

Şekil 24: Asarkale'nin dış surları

Asarkale'ye günümüzde yontularak yapılan taş merdivenlerden oluşan bir tünelden çıkılmaktadır (Şekil 25). Bu tünellerin birçok kolu olup kale içerisinde farklı noktalara açılmaktadır. Günümüzde bu tünel kollarının bir kısmı kapanmış olup, buralara ulaşılamamaktadır. Bu tünelin benzer birçok kalede olduğu gibi düşmanlara görünmeden kalenin içme suyunun sağlanmasında kullanıldığı sanılmaktadır. Yol yapımı sırasında tünelin alt kısmı açılmıştır.

Şekil 25: Asarkale'ye çıkılan tünel

Tünelden taşınan sular kalenin üst seviyelerinde inşa edilmiş bir sarnıçta depolanmaktaydı. Çok eski çağlarda kalenin en yüksek yerine yapılan bu sarnıç kuyusu, taştan oyulmuş şekliyle hala durmaktadır (Şekil 26).

Şekil 26: Asarkale'de bulunan su kuyularından biri

Kalenin altında ve ilerisindeki kayalarda, gerek kaleyi gerekse o zamanın ulaşım yolu olan Kızılırmak'ı kontrol etmek için yapılmış gözetleme kuleleri vardır (Yılmaz ve Zeybek, 2016; Şekil 27).

Şekil 27: Asarkale'de bulunan gözetleme kulelerinden biri

2.2.7. Neyzen Tevfik Kolaylı Festivali

Ülkemizin önemli neyzen ve şairlerinden biri olan Neyzen Tevfik Kolaylı baba tarafından Derbent Baraj Gölü'nün kıyısında bulunan Kolay Köyü'ndendir. Tevfik Kolaylı 24 Mart 1879'da Bodrum'da doğmuş olup babası Bafralı Hafız Hasan Fehmi Bey, annesi Emine Hanım'dır. Küçük yaşlarda şiir ve ney ile ilgilenmiş ve zamanla kendi kendine ney üflemesini ilerletmiştir. Şair Eşref ve Mehmet Akif gibi dönemin önemli isimleri ile tanışmıştır. Neyzenliğinin yanı sıra adını yergi ve taşlamaları ile de duyurmuştur. Çeşitli gazetelerde hicivler yayımlamıştır. Sonraki yıllarda şiir kitapları çıkarmıştır. Neyzen Tevfik; ney üflemesiyle, şiir ve hicivleri ile müzik ve edebiyatımız için çok önemli bir müzisyen ve şair olmuştur. Her kesimden insan ile dostluk kurabilen ender insanlardan biri olmuş ve kendi doğrularını yaşamış, makam, mevki,

para, pul peşinde koşmamıştır. Hayatının son yıllarında birçok hastalıkla uğraşmış olan Neyzen Tevfik 28 Ocak 1953'de İstanbul'da vefat etmiş ve Kartal Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir (Yaşar, 2010).

Bafra Musiki Cemiyeti yönetim kurulu üyesi İdris Anarat (67) Neyzen Tevfik Kolaylı Festivali ile ilgili şunları söylemiştir:

Her yıl bu büyük sanatçı için Kolay'da, Bafra'da ve Samsun'da Bafra Musiki Cemiyeti Şiir Kulübü tarafından organize edilen ve Samsun Büyükşehir Belediyesi, Bafra Belediyesi ve Bafra Kaymakamlığı tarafından desteklenen uluslararası çapta 'Neyzen Tevfik Şiir ve Sanat Festivali' yapılmaktadır. En son 2018 yılında 7. yapılan festivale yurt içinden ve yurt dışından (Azerbaycan, Belçika, Dağıstan Özerk Cumhuriyeti, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya,) gelen birçok şair, yazar ve akademisyen katılmıştır (Şekil 28).

Şekil 28: 7. Uluslararası Neyzen Tevfik Kolaylı Bafra Şiir ve Sanat Festivali Afifi

2.2.8. Kapıkaya Festivali

2017 yılında başlayan ve her yıl Temmuz ayında Kapıkaya ve çevresinde çeşitli spor dallarının da içinde bulunduğu ulusal ve uluslararası ölçekte Kapıkayafest adı altında doğa sporları ve kültür festivali yapılmaktadır. Festivale 2017 yılında 25 bin, 2018 yılında 50.000'in üzerinde ziyaretçi katılmıştır. Kapıkaya Festivali Samsun Büyükşehir Belediyesi ve Bafra Belediyesi başta olmak üzere Samsun Valiliği, Bafra Kaymakamlığı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı gibi kurumlarca desteklenmektedir (Kapıkayafest, 2019).Kapıkaya Festivalinde yapılan aktivitelerden bazıları şunlardır:

Yamaç Paraşütü: Bu spor eğimli ve yüksek bir tepeye açık olarak serilen paraşütün, pilotun koşmaya başlaması ile hava dolması ve pilotla birlikte havalanması esasına dayanır. Ekstrem sporlardan olan yamaç paraşütü günümüzde çokça yapılmaktadır. Kapıkaya tepesinin bu spor için uygun olması festival zamanında, özellikle Derbent Baraj Gölü'nün ve Kızılırmak Deltası'nın eşsiz manzarasında uçuş keyfi isteyen yüzlerce tutkunu buraya çekmektedir (Şekil 29).

Şekil 29. Kapıkaya Festivali'nde yamaç paraşütü yapan bir sporcu (Foto: Mehmet Bakır)

Dağ bisikleti sporu: Engelibeli arazilerde rahatlıkla kullanılabilen tarzda özel olarak üretilen bisikletlerle, şehir dışında, genellikle dağlık engelibeli arazilerde yapılan bir spordur. Bu sporun yüzlerce tutkunu Kapıkaya Festivali'nde buluşmaktadır (Şekil 30).

Şekil 30: Kapıkaya Festivali'nde bisiklet turu yapan sporcular (Kapıkayafest, 2019)

Doğa yürüyüşü (Trekking): Doğada yapılan hafif tempolu yürüyüşler olup çoğunlukla gruplar halinde yapılmaktadır. Kapıkaya ve çevresi bu spor için uygun olup, festival zamanı trekking tutkunlarının buluşma noktasıdır (Şekil 31).

Şekil 31: Trekking yapan bir sporcu (Kapıkayafest, 2019)

Dağcılık: Yürüyüş, kamp kurma ve özel ekipmanlar ile tırmanış içeren bir doğa sporudur. Araştırma sahası bu spor için uygun yerlere sahip olup, özellikle Kapıkaya Festivali'nde yapılan sporlardan biridir (Şekil 32).

Şekil 32: Kapıkaya Festivali'nde tırmanış yapan sporcular (Kapıkayafest, 2019)

Kano: Adını aldığı kano aracılığıyla akıntılı veya durgun sularda yapılan bir su sporudur. Kapıkaya Festivali'nde katılımcılara sunulan aktivitelerden biri de Derbent Baraj Gölü üzerinde kano sporudur (Şekil 33).

Şekil 33: Kapıkaya Festivali'nde kano sporu yapan sporcular (Foto: Mehmet Bakır)

Flyboard: Son yılların en fazla tercih edilen su sporlarından biri olup, özel bir kıyafetle yapılmaktadır. Sporcu bir ip vasıtasıyla jet sky motoruna bağlıdır ve bu sayede basınçlı su yardımıyla havada akrobatik hareketler yapılabilmektedir. Bu spor Derbent Baraj Gölü üzerinde adrenalin tutkunları tarafından sevilerek yapılmaktadır (Şekil 34).

Şekil 34: Flyboard yapan bir sporcu (Foto: Türkan Karaboğa)

Fotosafari: Belirlenen tarihlerde belirli güzergâhlarda yapılan fotoğraf çekme yarışmasıdır. Kapıkaya başta olmak üzere Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresi fotoğraf severler için eşsiz güzellikler sunmaktadır (Şekil 35).

Şekil 35: Kapıkaya Festivali'nde bir fotoğrafçı (Kapıkayafest, 2019)

Kamping: Genellikle deniz, göl, dağ gibi doğal güzelliği olan yerlerde kişilerin geceleme, yeme-içme, dinlenme, eğlence ve spor ihtiyaçlarını karşılamak için çadır kurmalarını içeren aktivitelerdir. Kapıkaya Festivali'nde bu aktivite için uygun yerler hazırlanmakta ve turistlerin istifadesine sunulmaktadır (Şekil 36).

Şekil 36: Kapıkaya Festivali'nde kamp yapan katılımcılar (Kapıkayafest, 2019)

Tekne gezileri: Yıl içerisinde Derbent Baraj Gölü'ne sınırı olan Kolay'da tekne turları düzenlenmekte iken, festival zamanı çeşitli noktalardan düzenlenen turlar, Derbent Baraj Gölü'nün eşsiz manzarasını doğa tutkunlarının görmesini sağlamaktadır (Şekil 37-38).

Şekil 37: Kolay'da tekne gezisi (Foto: Mehmet Bakır)

Şekil 38: Kapıkaya Festivali'nde sürat tekne turu (Foto: Mehmet Bakır)

ATV safari: Dağ, tepe ve çamur gibi zorlu arazi şartları için özel üretilen araçlar ile yapılan bu spor, özellikle son zamanlarda adrenalin tutkunlarının tercih ettikleri sporlardan biridir. Kapıkaya Festivali bu spor tutkunlarının bir araya geldiği organizasyonlardan biri olmuştur (Şekil 39).

Şekil 39: ATV Safari yapan sporcular (Kapıkayafest, 2019)

Kapıkaya Festivali'nde bu etkinliklerden başka izcilik aktiviteleri, salto, trampolin, zıp zıp, paintball, canlı langırt, çarpışan su botları, jetboat, jet skı gibi aktiviteler de yapılmaktadır. Festivalde gerek araştırma sahasında bulunan turistik çekiciliklere gerekse de Altınkaya Barajı ve HES, Şahinkaya Kanyonu, Kızılırmak Deltası-Kuş Cenneti, İkiztepe Ören Yeri gibi araştırma sahasının yakın çevresindeki turistik çekiciliklere eğitim ve rekreasyon amaçlı turlar düzenlenmekte ya da ziyaretçiler kendi imkânları ile buraları gezmektedir.

Altınkaya Barajı ve HES: Bu baraj Bafra İlçe merkezinin 35 km güney batısında, Kızılırmak üzerinde yer alır (Şekil 40). Enerji üretmek amacıyla 1980-1988 yılları arasında inşa edilmiştir. Türkiye'nin en büyük hidroelektrik santrallerinden birisidir. Altınkaya Barajı ve HES'in karakteristik özellikleri aşağıda verilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3: Altınkaya Barajı ve HES'nin karakteristik özellikleri (DSİ VII. Bölge Müdürlüğü, 2019)

Akarsu	Kızılırmak
Amacı	Enerji
Yıllık Üretim	1'632 GWh
Santralin Yeri	Samsun

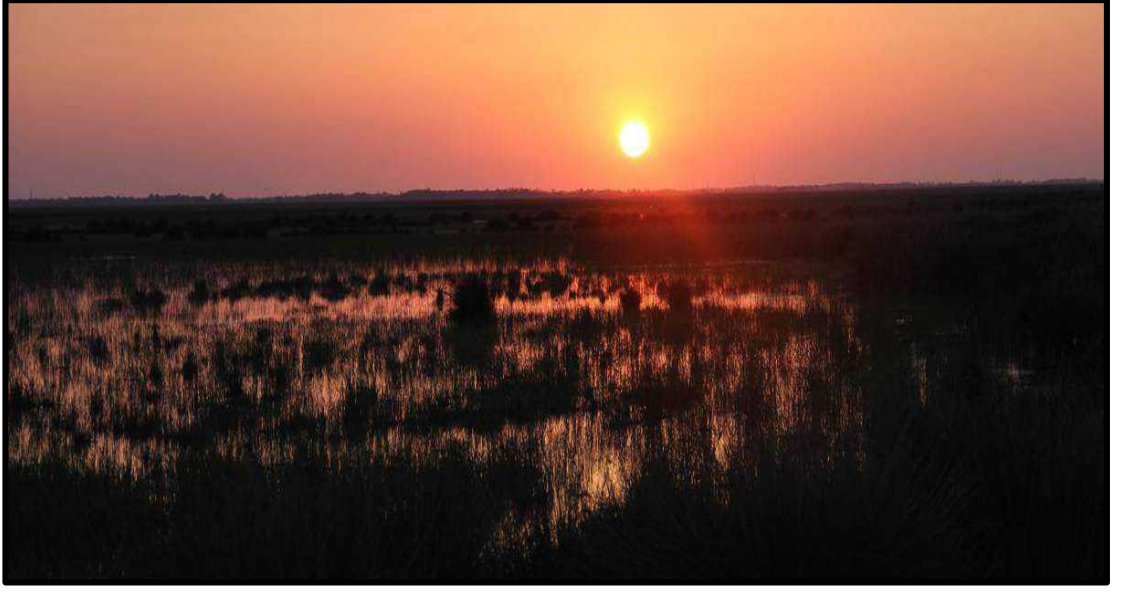
Şekil 40: Altınkaya Barajı ve HES'nin ağız kısmının kuzeyden görünüşü

Şahinkaya Kanyonu: Kızılırmak, Vezirköprü İlçesi sınırları içerisinde, ilçeye 17 km uzaklıkta Şahinkaya adı verilen mevkide, darlaşan ve çok dik yamaçları bulunan bir boğaza girmektedir. Bu yarma vadi, görünüşünün güzelliği ve oluşum tarzıyla büyük önem taşımaktadır (Akkan, 1966). Dağ oluşumu (Orojenez) ve akarsu aşındırması sonucu meydana gelen Şahinkaya Kanyonu, ilçeye gelen yerli ve yabancı turistlerin ilgi odağı olmuştur. 3 bin 250 metre uzunluktaki kanyonda su derinliği ortalama 106 metreye, kanyon yüksekliği ise 340 metreye kadar çıkmaktadır. Şahinkaya Kanyonu ve çevresi 2012 yılında ulusal turizm bölgesi ilan edilmiş olup, kanyonda günü birlik tekne turları düzenlenmektedir (Vezirköprü Kaymakamlığı, 2019; Şekil 41)

Şekil 41: Şahinkaya Kanyonu (Vezirköprü Kaymakamlığı, 2019)

Kızılırmak Deltası: Türkiye'nin önemli deltalarından biri olan Kızılırmak Deltası çok farklı yaşam alanlarını (deniz, ırmak, göl, sazlık, bataklık, çayır, mera, orman, kumul ve tarım alanları vb.) içinde bulundurmakta olup, bu özelliği ile çok önemli biyolojik çeşitliliğe sahiptir (Yeniyurt vd., 2008; Şekil 42). Kızılırmak Deltası'nda yaklaşık 400 bitki türü bulunmakta olup (Korkmaz ve Sağlam, 2010), bunlar arasında nadir bulunan bitki türleri de mevcuttur. Bu nedenle ülkemizdeki 122 Önemli Bitki Alanı'ndan biridir. Delta üzerinde bulunan ve önemli ekosistemlerden biri olan Galeriç ormanı; kızılağaç (Alnus) ve dişbudak (Fraxinus) ağaçlarıyla kaplı olup, ülkemizdeki nadir su basar ormanlardan birisidir (Yarar ve Magnin, 1997).

Şekil 42: Kızılırmak Deltası'nda gün batımı (Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti, 2019)

Kızılırmak Deltası-Kuş Cenneti Türkiye'de tespit edilen 483 kuş türünün 356'sının yaşam alanını oluşturur (Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti, 2019). Birleşmiş Milletler (BM) Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne alınan Kızılırmak Deltası'nın, UNESCO Dünya Mirası Daimi Listesi'ne alınması için çalışmalar devam etmektedir. Her yıl binlerce kişi tarafından ziyaret edilen delta, özellikle kuş gözlemcilerinin uğrak yerlerinden birisidir. Bu özelliklere sahip olan Kızılırmak Deltası'nın araştırma sahasına yakın olması bölge turizminin gelişmesi açısından da önemlidir (Şekil 43).

Şekil 43: Kızılırmak Deltası- Kuş Cenneti'nden bir görüntü (Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti, 2019)

İkiztepe Ören Yeri: 41°36'48.83"K, 35°52'12.72"D koordinatlarında bulunan ve araştırma sahasına yakın olan turistik çekiciliklerden biri de İkiztepe Ören Yeri'dir. 1974 yılında Prof. Dr. Uluğ Bahadır Alkım başkanlığında Bafra İlçesi'ne bağlı İkiztepe Köyü'nde başlayan kazılarda buranın çok eski çağlardaki yerleşim yerlerinden biri olduğu tespit edilmiştir (Şekil 44). Elde edilen bilgilere göre Geç Kalkolitik Çağdan Eski Hitit Devleti'nin kuruluşuna kadar (M.Ö. 4300-1700) ve Genç Demir Çağı'ndan Helenistik Çağ'a dek (M.Ö. 600- 30) bu alan yerleşim yeri olarak kullanılmıştır. İkiz tepedeki en önemli buluntu, Dramoslu (koridorlu) Anıt Mezar'dır. Bu Tümüls içerisinde 600 den fazla mezar tespit edilmiştir. Bu ören yerinden elde edilen pişmiş toprak, kemik, boynuz, taş ve madenden yapılmış buluntular Samsun Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir (Akyol, 2011; Bafra İkiztepe-Nerik (Vezirköprü) Kültür Yolu, 2018).

Şekil 44: İkiztepe Höyüğü (Samsun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019)

2.2.9. Gastronomik Özellikler

Gastronomi bilimi; kültür ile yemek arasındaki ilişkiyi inceleyen, yeme-içme bilim ve sanatıdır (Çavuşoğlu, 2011). Günümüzde seyahat eden insanların birçoğu gittikleri destinasyonların mutfaklarını da ziyaret etmektedirler. Bu yüzden turistik çekiciliklerin bulunduğu yerler, sahip oldukları mutfak kültürlerini de geliştirmeye ve tanıtmaya çalışmaktadırlar (Keskin vd, 2017). Bu kapsamda çalışma sahasının da

içinde bulunduğu Bafra İlçesi'nin yerel lezzetleri olarak; Bafra Pidesi, Bafra Nokulu, manda kaymaklı lokum, keşkek, mıhlama, herse, tirit, gelinaşı, tandır kebabı, Bafra Tuzlusu, yağlı yanıç, lahana sarması, mısır çorbası, ıslama, ve yufka tatlısı aklı gelmektedir (Bafra İkiztepe-Nerik (Vezirköprü) Kültür Yolu, 2018).

Yörenin en önemli lezzetlerinden biri de Çağşur Kebabı'dır. Çağşur, çalışma sahası içerisinde bulunan Esençay Köyü'nün eski adıdır. Bu kebab yörede uzun yıllardan beri yapılmaktadır (Şekil 45). Esençay Köyü sakinlerinden Selahattin Kavaklı (64) köyün tarihçesini ve Çağşur Kebabı'nın özelliklerini şu şekilde anlatmaktadır:

Osmanlı arşivlerinden yapmış olduğum araştırmalara ve büyüklerimizden bize intikal eden bilgilere göre köyümüzün kuruluşu yaklaşık olarak 1700'lü yıllara dayanmaktadır. Köyümüze ilk yerleşenler Toroslardan gelen Yörüklerdir. Bu kişiler geldikleri yerlere olan özlemlerinden dolayı Toroslarda yetişen Çakşır otundan esinlenerek köye bu adı vermişlerdir. Zamanla bu kelime halk arasındaki söylenişle Çağşur adını almış ve hem köy hem de burada yapılan kebab bu isimle anılır olmuştur. Milli Mücadele yıllarında Çağşur Köyü'nün Rum isyancılar tarafından yakılmasından sonra, köy yeniden kurulurken kebab ocakları da yapılmıştır. Uzun yıllar aşçılar bu ocaklarda yaptıkları kebabları sepetlere koyarak binek hayvanları üzerinde köy köy dolaştırarak satmışlardır.

Çağşur Kebabı kuzudan da olmakla birlikte en iyisi oğlaktan yapılır. Eski adamların demesine göre iyi bir kebab olması için kuzu veya oğlak arpa kellesi yemelidir. Arpa kellesi yiyen hayvanın eti daha lezzetli olur. Çağşur kebabı'nın yapımına Haziran ayının 20'si gibi başlanmakla birlikte Ağustos ayında başlanıp Cumhuriyet Bayramı'na kadar yapılan kebabların eti daha lezzetli olur. Çağşur Kebabı çok yağlı hayvandan yapılmaz. Lezzetli bir kebab yemek isterseniz hayvanın ağırlığı 15-16 kiloyu geçmemelidir. Ama yapmasını bildikten sonra daha kilolu hayvandan da yapılabilir. Çağşur Kebabı kapalı bir alanda yapılmalı, açık bir alanda yapılıyorsa da kenarları yapraklarla veya kartonlarla kapatılmalı ve hiçbir şekilde hava almaması sağlanmalıdır. Kebab yapmaya başladığında öncelikle hayvanın karın kısmıyla sırtı ateşte tutulmalı, kızarıp yağları akmaya başladıktan sonra da cöş dediğimiz yanları ateşte tutulmalıdır. İyi bir kebab, hayvanın büyüklüğüne ve hava alıp almamasına göre değişmekle birlikte ideal olarak yaklaşık 4-4,5 saatte yapılır.

Yeni nesil iyi bir kebabın nasıl yapıldığını bilmemektedir. Özellikle festivallerde işin ustası olmayan kişiler tarafından ekme fırınlarında yapılan ve Çağşur Kebabı adıyla satışa sunulan kebablar Çağşur Kebabı'nın adını lekelemektedir.

Bizim çocukluğumuzda ve gençliğimizde et daha ucuz olduğundan Bafra'dan ve Samsun'dan hemen hemen her gün ziyaretçiler gelmekte ve kebab siparişi vermekteydiler. Eskiden köyde kebabçılığı meslek olarak 5-6 kişi yapmakta iken günümüzde sadece 1 kişi, o da sipariş üzerine yapmaktadır. Kebab yapıldıktan sonra köyün içinden akan çayın kenarında veya köyün yukarısında bulunan şelalelerin yanında, doğal ortamda yenmektedir. Köyde herhangi bir turistik mekân bulunmamaktadır.

Şekil 45: Çağşur Kebabı yapan vatandaşlar

2.2.10. Sürek Avı

Birçok avcının katıldığı ve av hayvanlarının kuşatılarak ürkütülmesi ve avcılarının bulunduğu alana sürülerek avlanmasını içeren avcılık türüdür (Şekil 46). Avcılık faaliyetleri ile turizm arasında önemli bir ilişki bulunmakta olup, av turizmi ile ilgili olarak Ukav (2012) şunları bildirmiştir;

Av turizmi, yaban hayatı kaynaklarının yerli ve yabancı avcılarının kullanımına sunulmasını, bu yolla ülke turizmine, yöre ve ulusal ekonomiye katkıda bulunulmasını amaçlayan faaliyetlerdir. Bazı ülkeler av turizmi ile önemli düzeyde döviz elde etmekte, dolayısıyla cari açıklarını av turizmi gelirleri ile kapatmaktadır. Av turizmi; turizmin değişik bir uygulama şekli olup avcı niteliğine sahip kişilerin avlanma amaçlarını gerçekleştirmek üzere belirlenmiş ilkelerle yaptıkları etkinliklerdir. Avcılar, av turizmi faaliyetleri ile yaban hayvanlarının boynuz, diş, post benzeri hatıra değeri taşıyan kısımlarına sahip olmakla birlikte, değişik kültürleri tanıma ve değişik yerleri görme olanağı elde etmektedirler. Av turizmi uygulamaları, turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi, turizm hareketlerinin ülke geneline ve tüm yıla yayılması ile sosyo-ekonomik kalkınmanın homojen dağılımının sağlanmasında etkili olmaktadır. Kırsal alanlarda yaşayan insanların sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan yapısını değiştirecek biçimde gelir ve refah seviyesinin iyileştirilmesi, dengesizliklerin giderilmesi ve yörede üretilen ürünlerin değerlendirilmesi, av turizmi ile söz konusu olabilmektedir.

Ülkemizde av turizmi uygulamaları 1977 yılında yaban domuzu avı ile başlamıştır. 1981 yılında yaban keçisi av turizmi kapsamına alınmış ve 1984 yılında da yabancı avcılarla birlikte yerli avcılar da av turizmi için avlanmaya başlamışlardır.

Çalışma sahasında av turizmine elverişli alanlar da bulunmaktadır. Bafra Avcılık ve Atıcılık Derneği üyesi ve aynı zamanda eski başkanı Gökhan Özay (40) avcılık faaliyetleri ile ilgili olarak şunları ifade etmektedir;

Çalışma sahasında bulunan Yunt Dağı'nda, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Avlak Yönetim Bilgi Sistemi (AVBİS)'ne kayıtlı, Bafra Avcılık ve Atıcılık Derneği üyesi avcılar tarafından Ağustos-Şubat ayları arasında sürekl avı yapılmaktadır. Bu yörede domuz, tavşan, kurt, çakal, elik, tilki, ayı gibi yaban hayvanları bulunmakta olup bunlardan yalnızca domuz ve tavşan avcılığına sınırlı olarak izin verilmektedir.

Şekil 46: Sürekl avına çıkan avcılar (Foto: Gökhan Özey)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANI TURİZMİNİN SWOT ANALİZİ

Çalışmamızın bu bölümünde Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizm potansiyelini belirlemek ve sürdürülebilir kullanımına katkı yapmak amacı ile içsel ve dışsal faktörler SWOT analizi yöntemiyle belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla hazırlanan anket, 55 bireye uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

3.1. Katılımcıların Özellikleri

Katılımcıların Yaş Durumu: Katılımcıların büyük çoğunluğu %32,7'lik bir oranla 36-45 yaş aralığındadır. Bu yaş aralığını %27,3 ile 46-60 yaş aralığı, % 16,4 ile 26-35 yaş aralığı, %14,5 ile 18-25 yaş aralığı ve %9,1 ile 60+ yaş aralığı takip etmektedir (Tablo 4). Bu sonuçlara göre ankete katılanların büyük çoğunluğunu orta yaşta olan insanlar oluşturmaktadır.

Tablo 4: Ankete katılanların yaş dağılımı

Yaş	Yüzde (%)
18-25	14,5
26-35	16,4
36-45	32,7
46-60	27,3
60+	9,1
Toplam katılımcı sayısı	100

Katılımcıların Eğitim Durumu: Katılımcıların büyük çoğunluğu %67,2'lik oranla üniversite mezunudur. Bu oran lisansüstü (%20) ile beraber %87,2'e ulaşır. Katılımcıların %5,5'i ilkokul, %1,8'i ortaokul ve %5,5'i lise mezunudur (Tablo 5). Bu sonuçlara göre ankete katılanların büyük çoğunluğunu üniversite mezunları oluşturmuştur.

Tablo 5: Ankete katılanların eğitim seviyeleri

Eğitim Seviyesi	Yüzde (%)
İlkokul	5,5
Ortaokul	1,8
Lise	5,5
Üniversite	67,2
Lisansüstü	20,0
Toplam katılımcı sayısı	100

Katılımcıların Mesleklere Göre Dağılımı: Katılımcıların büyük çoğunluğu esnaftır (%25,5). Bunu memur (%23,6) ve %18,2'lik oranla özel sektör çalışanları takip eder. Ev hanımları ve çiftçilerin oranları %1,8'dir. Diğer katılımcıların oranı %12,7'dir (Tablo 6).

Tablo 6: Ankete katılanların meslekleri

Meslek	Yüzde (%)
Esnaf	25,5
Memur	23,6
Ev Hanımı	1,8
Öğrenci	7,3
Emekli	9,1
Çiftçi	1,8
Özel Sektör Çalışanı	18,2
Diğer	12,7
Toplam katılımcı sayısı	100

Katılımcıların İkamet Durumu: Ankete katılanların büyük çoğunluğu (%76,3) 11 yıl veya daha uzun süredir araştırma alanı ve yakın çevresinde yaşamaktadır. Bu sonuçlar, görüşülenlerin büyük çoğunluğunun burada yerleşik olarak yaşadığını göstermektedir. Katılımcıların yörede 5 yıldan az yaşayanlarının büyük çoğunluğunu öğrenciler ve memurlar oluşturmaktadır (Tablo 7).

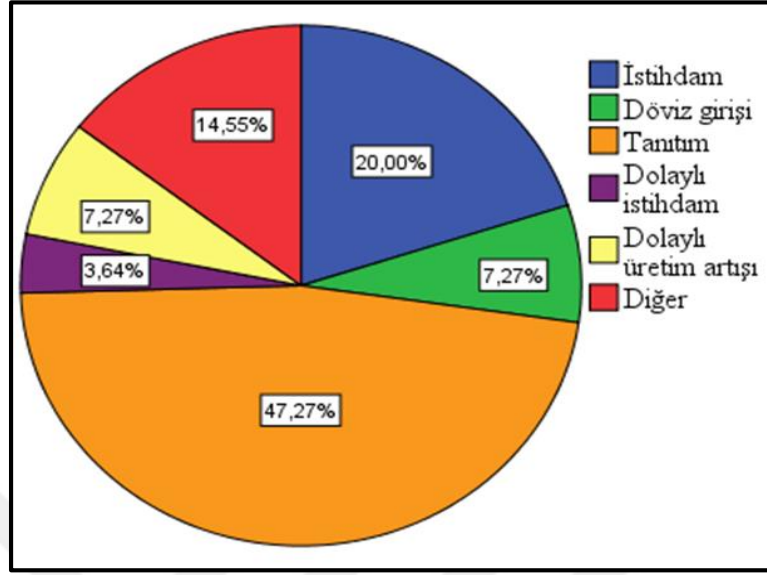
Tablo 7: Ankete katılanların Bafra'da ikamet süreleri

İkamet Süresi	Yüzde (%)
0-5	16,4
6-10	7,3
11+	76,3
Toplam katılımcı sayısı	100

3.2. Katılımcıların Yöre Turizmi İle İlgili Görüşleri

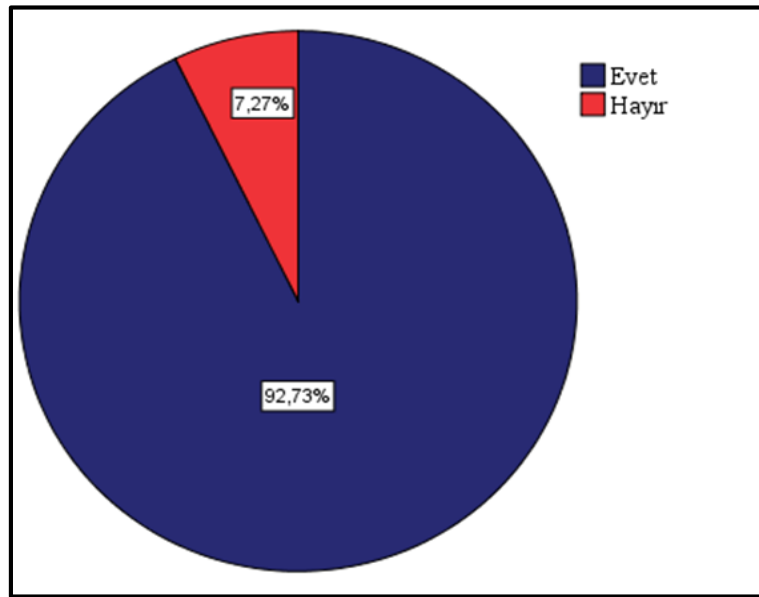
Katılımcılara Göre Turizmin Yerel Ekonomiye Katkısı: Katılımcıların %47,2'sine göre turizmin bölge ekonomisine katkısı tanıtım yönünde olmaktadır. İkinci sırada %20 ile istihdam yer almaktadır. Ankete katılanların %14,5'lik bir kısmı ise bu soruda diğer kısmını işaretlemişlerdir. Bu kişilerin yarısı turizmin bölge ekonomisine hiçbir katkısı olmadığını düşünürken, diğer yarısı ise tüm seçenekler yönünden katkısı olduğunu düşünmektedir. %7,27'si ise döviz girişi ve dolaylı üretim

artışına katkısı olduğunu düşünmektedir. Geri kalan %3,6'lık kısım ise turizmin dolaylı istihdam yönünde bir katkısı olduğunu düşünmektedir (Şekil 47).

Şekil 47: Ankete katılanlara göre turizmin bölge ekonomisine katkısı

Katılımcıların Turizme ve Turistlere Bakışı: Ankete katılanların %92,73'ü bölgeye daha fazla turist gelmesini isterken, % 7,27'lik bir kesim ise turist gelmesini istememektedir (Şekil 48). Açık uçlu olan bu soruda daha fazla turist gelmesini isteyenler bölgenin tanınırlığının artacağı, istihdam alanları oluşturacağı ve bölge ekonomisine katkı sağlayacağı için evet derken, turist gelmesini istemeyenler doğal ve kültürel güzelliklerin zarar göreceği, turizmin bu alanlarda sürdürülebilir olduğuna inanmadıkları gibi nedenlerden dolayı hayır demişlerdir.

Şekil 48: Ankete katılanların bölge için daha fazla turist istekleri

Katılımcılara Göre Derbent Baraj Gölü Çevresindeki Çekicilikler: Ankete katılanların “Derbent Baraj Gölü ve çevresinde turizm yerleri deyince aklınıza nereler geliyor” sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında, büyük kısmının soruya verdikleri cevap %44,4 ile Kaya Mezarları olmuştur. En çok verilen cevaplardan ikincisi Derbent Baraj Gölü ve çevresindeki piknik alanları (%38,9), üçüncüsü ise %35,2 ile Kız Kayası’dır. Bunların dışında Asarkale (%33,3), Kapıkaya Festivali (%29,6), balık tesisleri (%25,6) Batık Minare (%24,1) Kolay ve çevresinde su sporları (%18,5), Akalan Şelaleleri (%5,6), olta ile balık avcılığı (%5,6) ve Neyzen Tevfik Kolaylı Festivali (%1,9) verilen cevaplardır (Tablo 8).

Tablo 8: Katılımcılara göre Derbent Baraj Gölü ve çevresindeki önemli turizm yerleri

Seçenekler	Yüzde (%)
Derbent Baraj Gölü ve çevresindeki piknik alanları	38,9
Akalan Şelaleleri	5,6
Asarkale	33,3
Kız Kayası	35,2
Kaya Mezarları	44,4
Kapıkaya Fest (Doğa Sporları Festivali)	29,6
Batık Minare	24,1
Balık tesisleri	25,9
Neyzen Tevfik Kolaylı Festivali	1,9
Kolay ve çevresinde su sporları (kano vb.)	18,5
Olta ile balık avcılığı	5,6

3.3. SWOT Analizi

Ankette çalışma alanının turizm açısından içsel (güçlü/zayıf yönler) ve dışsal (fırsatlar/tehditler) faktörlerini belirlemek için (SWOT Analizi) katılımcılara sorular sorulmuş, önem sırasına göre 3 tanesini işaretlemeleri istenmiştir. Katılımcıların kendi fikirlerini de yazmaları için soruların ucu açık bırakılmıştır.

3.3.1. Üstün (Güçlü-Avantajlı) Yönleri

Katılımcıların Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizm açısından üstün (güçlü) yönleri ile ilgili soruya vermiş oldukları cevaplar tablo halinde aşağıda verilmiştir (Tablo 9).

Tablo 9: Katılımcılara göre çalışma alanının turizm açısından üstün yönleri

Seçenekler	Yüzde (%)
Güçlü tarihi ve kültürel mirası	29,1
Coğrafi konumu	8,5
İklim, doğal ortam ve bozulmamış bir çevreye sahip olması	19,9
Ulaşım olanakları	5,7
Halkın misafirperver olması	1,4
Yer aldığı ilçede Bafra Şevket Aşçı Turizm Fakültesi'nin bulunması	2,1
Her mevsim turizm imkânlarının bulunması	3,5
Bir çok rekreasyon faaliyetinin yapılabildiği bir ortama sahip olması	29,8
Toplam	100

Buna göre;

- Birçok rekreasyon faaliyetinin yapılabildiği bir ortama sahip olması
- Güçlü tarihi ve kültürel mirasa sahip olması
- Doğal ortam ve bozulmamış bir çevreye sahip olması
- Coğrafi konumu

çalışma alanının turizm açısından öne çıkan en önemli avantajlarıdır.

Ayrıca ulaşım olanakları, her mevsim turizm imkânlarının bulunması, yer aldığı ilçede Turizm Fakültesi'nin bulunması ve bölge halkının misafirperver olması da katılımcılara göre çalışma alanının turizm yönünden üstün yönleridir.

3.3.2. Zayıf (Dezavantajları) Yönleri

Derbent Baraj Gölü ve çevresinin turizm açısından zayıf (dezavantajları) yönleri ile ilgili olarak katılımcıların vermiş oldukları cevaplar aşağıda verilmiştir (Tablo 10).

Tablo 10: Katılımcılara göre çalışma alanının turizm açısından zayıf yönleri

Seçenekler	Yüzde (%)
İhtiyaçlara cevap verecek kalitede altyapı ve hizmet unsurlarının olmaması	27
Tesislerin yeterince dolu olmaması	1,5
Turistik çekiciliklerin uygun hijyen koşullarına sahip olmaması	6,0
Bölgenin yerli ve yabancı yatırımcılar için cazibe merkezi olarak görülmemesi	9,0
Yeterli yatırımcı olmaması	12,0
Yeterli eğlence ve alışveriş noktasının bulunmaması	0,8
Bölgede turizm bilincinin gerekli seviyede olmaması	16,5
Gerektiği kadar reklam ve pazarlamanın yapılamaması ve imaj yetersizliği	7,5
Devlet teşvik ve desteklerinin yetersiz kalması	2,3
Sivil toplum kuruluşlarının istenilen seviyede etkin olamaması	0,8
Kalifiye personel sıkıntısı	0,8
Üst yapı problemleri ve hizmet çeşitliliğinin yetersizliği	15,0
Bölgede yapılan şenlik ve festivallerin gerektiği kadar turizme entegre edilemiyor olması	0,8
Toplam	100

Katılımcılara sunulan seçeneklerden yaptıkları seçime göre, araştırma sahasının turizm açısından zayıf yönleri şu şekilde sıralanmıştır;

- İhtiyaçlara cevap verecek kalitede altyapı ve hizmet unsurlarının olmaması
- Bölgede turizm bilincinin gerekli seviyede olmaması
- Üst yapı problemleri ve hizmet çeşitliliğinin yetersizliği
- Yeterli yatırımcının bulunmaması
- Bölgenin yerli ve yabancı yatırımcılar için cazibe merkezi olarak görülmemesi
- Gerektiği kadar reklam ve pazarlamanın yapılamaması ve imaj yetersizliği

Ayrıca turistik tesislerin uygun hijyen koşullarına sahip olmaması, devlet teşvik ve desteklerinin yetersiz kalması, tesislerin yeterince dolu olmaması, sivil toplum kuruluşlarının istenilen seviyede etkin olamaması, kalifiye personel sıkıntısı, bölgede yapılan şenlik ve festivallerin gerektiği kadar turizme entegre edilemiyor olması gibi seçenekler de bazı katılımcılar tarafından işaretlenmiştir.

3.3.3. Fırsatlar

Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizm potansiyelini yükseltecek ve turizm açısından birer avantaja dönüştürecek fırsatların neler olduğuna dair sorulan soruya katılımcıların verdiği cevaplar Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: Katılımcılara göre çalışma alanının turizm açısından fırsatları

Seçenekler	Yüzde (%)
Alternatif turizm açısından yüksek potansiyele sahip olması	22,0
Yörede turizm faaliyetlerine (doğa, tarih ve kültür, vb.) olan ilginin artması	18,9
Bafra ilçesinin zengin tarihi dokusu	10,0
Zengin bitki örtüsüne ve doğal güzelliklere sahip olunması	25,2
Yörenin denize, sahile ve havaalanına yakın mesafede olması	6,3
Yörede devam eden projeler	1,3
Çalışma sahasındaki bazı alanların turizm açısından teşvik kapsamına alınmış olması	5,0
Çalışma sahasının 2023 Samsun İl Turizm ve Kültür Eylem Planlarında yer alması	6,3
İlçede turizm fakültesinin bulunması	5,0
Toplam	100

Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizm açısından sahip olduğu başlıca fırsatlar şulardır;

- Çalışma alanının zengin bitki örtüsüne ve doğal güzelliklere sahip olması
- Alternatif turizm açısından yüksek potansiyelin bulunması
- Yörede turizm faaliyetlerine (doğa, tarih ve kültür, vb.) olan ilginin artması
- Bafra İlçesi’nin zengin tarihi yapısı
- Çalışma sahasının 2023 Samsun İl Turizm ve Kültür Eylem Planlarında yer alması

Ayrıca ilçede turizm fakültesinin bulunması, çalışma sahasındaki bazı alanların turizm açısından teşvik kapsamına alınmış olması, yörenin denize, sahile ve havaalanına yakın mesafede olması, yörede devam eden projelerin bulunması da çalışma alanının turizm potansiyeli için birer fırsat olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.3.4. Tehditler

Turizmi tehdit eden faktörleri tespit etmek amacıyla katılımcılara sorulan soruya katılımcıların verdiği cevaplar aşağıda Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12: Katılımcılara göre çalışma alanının turizmini tehdit eden faktörler

Seçenekler	Yüzde (%)
Turistik alanların ve rekreasyon faaliyetlerinin yapıldığı alanların kirliliği	10,3
Yörenin turistik imajının zayıflığı	24,8
Su ve çevre kirliliği	6,9
Yörede turizm sektörü ile ilgili algının yeterli seviyeye ulaşmamış olması	24,1
Turizm sektöründeki yöneticilerin ve personelin vizyon eksikliği	13,9
Ekonomik sıkıntılar	8,3
Akalan Şelaleleri başta olmak üzere bölgedeki turistik alanlara ulaşım noktasında yaşanan sıkıntılar	11,7
Toplam	100

Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizmini tehdit eden faktörler nelerdir sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar şu şekildedir:

- Yörede turizm sektörü ile ilgili algının yeterli seviyeye ulaşmamış olması
- Çalışma alanının turistik imajının yetersizliği
- Turistik alanlara ulaşım sıkıntılar
- Turizm sektöründeki yöneticilerin ve personelin vizyon eksikliği

başlıca tehdit unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca katılımcılara göre baraj gölünün suyunun kirliliği de çalışma sahasının turizmini tehdit eden unsurlar arasında yer almaktadır (Tablo 12).

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizm açısından birçok avantajı olmasına rağmen, turizmi olumsuz yönde etkileyen ve tehdit eden unsurların da bulunduğu tespit edilmiştir. Bu unsurlara bağlı olarak çalışma sahasının turizm açısından istenilen seviyeye ulaşamadığı görülmektedir. Bu bölümde araştırma sahasının turizminin gelişmesi ve sahip olunan turizm potansiyelinin sürdürülebilirliği için tespit edilen sorunlara çözüm önerileri sunulmaktadır.

Araştırma sahasında en dikkat çeken olumsuzlukların başında alt yapı yetersizliği gelmektedir. Yol, kanalizasyon, su gibi birçok unsuru barındıran altyapı yatırımları her geçen yıl artsa da hala istenen seviyeye ulaşmamıştır. Araştırma sahası Bafra şehir merkezine yaklaşık yarım saat, Samsun şehir merkezine de bir saat mesafede bulunmaktadır. Bu süre gününbirlik ziyaretler için uygun bir süredir. Samsun'a diğer illerden hava yolu, demir yolu, kara yolu ve deniz yolu ile ulaşım mümkündür. Samsun şehir merkezi Derbent Baraj Gölü'ne asfalt yol ile bağlıdır. Derbent Baraj Gölü'nün yukarıdaki turistik çekiciliklere ulaşım yolları kısa sürede iyileştirilebilir ve ulaşım sorunu çözülebilir. Örneğin Akalan Şelaleleri'ne ulaşımında yol olmaması ciddi sorun olmaktadır. Yetkililer tarafından yol yapım çalışmaları başlatılmış olmasına rağmen arazide yaşanan sıkıntılardan ve ödenek yetersizliğinden dolayı yol tamamlanamamıştır. Yol çalışmasının en kısa sürede tamamlanarak turizm açısından çok önemli olan bu alana ulaşımın sağlanması gereklidir. Bunun için alternatif güzergâhlar tespit edilerek ulaşım sağlanabilir. Ayrıca bozuk olan yollar yapılarak ve güzergâh boyunca yön tabelaları konularak hem istenilen yerlere ulaşım kolaylaştırılmış hem de bu yerlerin akılda kalıcılığı sağlanmış olacaktır. Akalan Şelaleleri "tabiat parkı" olarak ilan edilerek halkın istifadesine sunulabilir. Ancak burada önceki tabiat parklarının birçoğunda yapılan hatalar yapılmamalıdır. Doğal yapı bozulmadan ziyaretçilerin buralardan yararlanması sağlanmalıdır. Ayrıca Kızılırmak su yolunun canlandırılması ve Vezirköprü (Şahinkaya Kanyonu)-Bafra (Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti) ulaşımının sağlanması çalışma alanının turizmine önemli katkıda bulunacaktır.

Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinde konaklama için gerekli otel, motel, pansiyon gibi tesisler yapılmalıdır. Başta Kolay olmak üzere çalışma alanında birçok yer bu tip tesisler için uygun bir konuma sahiptir. Örneğin belediye bünyesinde sosyal dinlenme ve konaklama tesisleri yapılabilir ya da özel sektör yatırımcıları

yönlendirilerek konaklama, lokanta, kafe vb. hizmet veren yerlerin sayısı ve hizmet çeşitliliği sağlanabilir. Özellikle yeme-içme ile ilgili tesislerin büyük çoğunluğunu balık restoranları oluşturmaktadır. Yapılacak yatırımlarla bu sahada çeşitlilik sağlanması gereklidir. Başta T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere ilgili kamu kuruluşlarınca turizmin gelişmesine yönelik teşvik uygulamaları ile bu alandaki yatırımcılar için uygun şartların oluşturulması, çalışma sahasının turizminin gelişmesine önemli katkılar sağlayacaktır.

Yörede karşılaşılan sorunlardan biri de turizm faaliyetlerine ve turistlere olumsuz bakıştır. Genellikle turistik işletmelerde çalışanların turizm eğitimi almamış olmaları, iletişimde, işletmecilikte ve hizmet sunumunda çeşitli sorunlara neden olmaktadır. Bu gibi sorunları önlemek için kamu kurumları, bu alandaki sivil toplum kuruluşları ve özel sektör, turizm amaçlı çalışmalarda birlikte hareket etmelidir. Örneğin ilgili personele Turizm Fakültesi ya da Halk Eğitim Merkezi aracılığıyla turizm eğitime yönelik kurslar verilebilir. Ayrıca yöre halkının turizm bilincini artırmaya yönelik yazılı ve görsel basın yoluyla çeşitli bilgilendirici faaliyetler yapılabilir. Bu sayede özellikle doğal ve tarihi yapıların tahribi de engellenmiş olur.

Turizmin gelişmesi, sahip olunan doğal ve beşeri çekiciliklerin turistler tarafından fark edilebilmesi için reklam ve pazarlama oldukça önemlidir. Son yıllarda yörede turizme yönelik reklam ve pazarlama hususlarında gelişmeler yaşansa da hala istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinde bulunan doğal ve beşeri güzelliklerin tanıtımının daha iyi yapılabilmesi için projeler geliştirilmelidir. Bu çerçevede turist hedef kitlesinin belirlenmesi, yörenin coğrafi özellikleri ve turistik çekicilikleri bir arada düşünüldüğünde; turist hedef kitlelerinin şunlar olabileceği değerlendirilmiştir;

- Yakın çevrede yaşayan (Bafra, Samsun vs.) emekliler,
- Hafta sonları için memur aileleri,
- Öğrenci grupları (yakın çevredeki okullar),
- Vezirköprü (Şahinkaya Kanyonu)'ye ve Kızılırmak Deltası (Kuş Cenneti)'na gelen turistler.

Yapılan festivallerin ve çeşitli etkinliklerin sayısı artırılmalı, ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımı yapılmalıdır. Örneğin Kapıkaya Festivali çalışma sahasının turizmini canlandırmaktadır. Bu tip organizasyonların sayısının artırılması bölgede yapılan rekreasyon faaliyetlerinin sürekliliğini artıracak ve bölgeye daha fazla

turistin gelmesini sağlayacaktır. Ayrıca turizm enformasyon bürolarının açılması, seyahat acentelerinin kurulması, turizm temsilciliklerinde dağıtılmak üzere tanıtım broşürleri, kitapçık ve kartpostalların hazırlanması, çalışma sahasının turizminin gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Çalışma alanında bulunan, hikâyesi ve görüntüsüyle önemli turistik çekiciliklerden biri olan Kız Kayası'nın öncelikle bulunduğu alanın çevre düzenlemesi yapılmalıdır. Özellikle evlenecek çiftlerin dış çekim mekânlarından biri olarak değerlendirilebilmesi için tanıtımı iyi yapılmalıdır. Ayrıca bulunduğu alana efsanesini anlatan bir tabela yerleştirilmeli, Kız Kayası'na giden yol üzerindeki yön tabelalarının sayısı artırılmalıdır.

Çalışma alanının en önemli gastronomik unsuru olan Çağşur Kebabı'nın aslına uygun bir şekilde ve ustaları tarafından yapımının sağlanması için coğrafi işaret alınmalıdır. Festivaller başta olmak üzere yapılan çeşitli etkinliklerde yöre turizmi için önemli olan bu kebabın tanıtımının yapılmasına önem verilmelidir.

Çalışma alanında bulunan Esençay Köyü'nde, günümüzden yaklaşık 100 yıl önce gerçekleşen "Çağşur Katliamı"nda hayatını kaybeden vatandaşlarımızın anısına bir anıt mezar yapılmalıdır. Her yıl katliamın gerçekleştirildiği yerde ve tarihte ilçe kaymakamlığı tarafından bir anma programı düzenlemeli ve yapılacak duyurularla bu programa vatandaşların ve öğrencilerin katılımı sağlanmalıdır.

Turizm acenteleri tarafından düzenlenen tur seferleri, hem turistler hem de yörenin turizminin gelişimi açısından önemli faktörlerdendir. Bu turlar bir yerin turizminin sürekli gelişmesini sağlarken beraberinde ekonomik canlılığı da getirmektedir. Acenteler tarafından Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresine turlar düzenlenmesi, yörenin turizminin gelişimine önemli katkılar sağlayacaktır. Bunun için gerek yatırımcıların dikkati bu alanlara çekilerek yeni acenteler kurulmalı, gerekse de var olan acentelerin dikkati Derbent Baraj Gölü ve çevresindeki doğal ve beşeri turistik güzelliklere çekilmelidir.

Tur programlarının en önemli parçalarından biri de rehberlik hizmetidir. Bilgili, tecrübeli, yabancı dil bilen ve araştırma sahasını iyi bilen rehberlerin vereceği hizmet, turistleri memnun edecek ve yöre turizminin gelişimini sağlayacaktır. Kalifiye rehber yetiştirmek ve mevcut rehberlerin kalitesini artırmak için gerekli eğitim merkezleri ve kurslar açılabilir. Samsun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Bafra Belediyesi, Bafra Turizm Fakültesi ve Bafra Halk Eğitim Merkezi gibi kurumlar tarafından turizm

rehberliği kursları açılabilir, ayrıca rehberlik konusunda gönüllü halkın bilgilendirilmesi de sağlanabilir. Bu sayede turizm bilinci artırılarak turistlerin memnuniyet seviyeleri de yükseltilebilecektir.

Kirlilik maalesef yaşadığımız yüzyılın en büyük sorunlarından biri olarak devam etmektedir. Kirlilik gerek canlı sağlığı için gerekse de doğal ekosistemi bozması nedeniyle ciddi etkilere sahiptir. Kirlilik bir yerin turizminin gelişmesini engelleyen faktörlerden biri olarak ta karşımıza çıkmaktadır. Araştırma sahasında özellikle baraj gölü olmak üzere, piknik alanları ve yol kenarlarında çöp birikintileri görülmektedir. Özellikle insanların yoğun olduğu festival zamanı ve hafta sonları çöpler çevreye atılmaktadır. Bunu engellemek için ilk başta insanlar bilinçlendirilmelidir. Ayrıca belediye tarafından mevcut çöp kutularının sayısı artırılabilir ve günlük boşaltılması sağlanabilir. Uyarı levhalarının sayısının da artırılması insanların bu konuda daha fazla duyarlı olmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca turistik tesislerin Bafra İlçe Sağlık Müdürlüğü başta olmak üzere ilgili kuruluşlarca periyodik denetimlerinin yapılması, buralardaki hijyen hassasiyetini artıracak ve sağlık sorunlarının önüne geçecektir.

Barajlar; enerji, içme ve kullanma suyu temini, taşkın kontrolü vs. gibi temel inşa amaçları yanında son dönemlerde tarımsal üretim (balık çiftlikleri) ve turizm amaçlı da kullanılmaya başlanmıştır.

Bu çalışmada yöremizin önemli barajlarından biri olan Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizm coğrafyası incelemiş, turizm açısından güçlü ve zayıf yanları tespit edilerek, turizm potansiyelini güçlendirecek ve sürdürülebilir kılacak hangi fırsatların bulunduğu, sahip olunan turizm potansiyelini tehdit eden unsurların neler olduğu araştırılmıştır.

Yapılan turizm odaklı alan değerlendirilmesinde, çalışma alanının nispeten zengin bir turistik potansiyele sahip olduğu tespit edilmiştir. Örneğin bozulmamış zengin bitki örtüsü, baraj gölüne doğal bir güzellik katmakta olup bu alanlar yerli ve yabancı turistler için piknik alanları olarak kullanılmaktadır. Baraj gölü ve yakın çevresinde bir çok aktivitenin yapılabilmesi (kano gezileri, su altı sporları, yamaç paraşütü, dağ yürüyüşü-trekking, vb. doğa sporları) bu yörenin turizm açısından güçlü yönleri olup, bu tip faaliyetlere daha fazla yatırım yapılabileceği anlaşılmaktadır. Ayrıca Kaya Mezarları, Asarkale, Batık Minare, Kız Kayası, Akalan Şelaleleri gibi turistik çekicilikler baraj gölü ve yakın çevresini turizm açısından daha cazip hale

getirmektedir. Kapıkaya Festivali, Neyzen Tevfik Kolaylı Şiir ve Sanat Festivali, olta balıkçılığı yarışması gibi etkinlikler de bölgeye canlılık kazandırmaktadır.

Yapılan ankete göre; Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizm açısından bu üstün yönlerine rağmen, mevcut alt yapı sorunları, turizm bilincinin tam olgunlaşmamış olması, sahip olunan tarihi ve doğal güzelliklerin tanıtımındaki eksiklikler yörenin turizminin istenilen seviyelere çıkmasını engelleyen zayıflıklar olarak değerlendirilmiştir. Yine imaj yetersizliği ve yatırımcıya ulaşmada yaşanan problemler turizm açısından zayıf olan yönler arasında yer almaktadır. Ayrıca başta Akalan Şelaleleri olmak üzere turistik alanlara ulaşımında yaşanan sıkıntılar, turizm sektörü ile ilgili bilincin istenilen seviyelerde olmaması ve çevre kirliliği çalışma alanının turizmini tehdit eden önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eksikliklerin giderilmesi çalışma alanının turizmi açısından oldukça önemlidir. Özellikle sahip olunan turizm potansiyelinin sürdürülebilirliği için tehdit unsurlarının ortadan kaldırılması önemlidir.

Alt yapı ve ulaşım gibi konular yerel yönetimlerin yetki alanına girmekte olup, yerel yönetimlerin turizme bakış açıları ve vizyonları turizmin gelişimini olumlu ya da olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Bunun için Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizm açısından problemlerini gidermek amacıyla yerel yönetimleri de içeren çalışmalar yapmak gereklidir.

Çalışma alanının turizmi açısından, Samsun 2023 Turizm Stratejik Eylem Planında Kapıkaya Festivali'nin devam ettirilmesi ve Kolay'ın turizm merkezi olmasının sağlanmasına yönelik çalışmaların bulunması, Samsun Doğa Turizmi Master Planı'nda da belirtildiği üzere Asarkale ve çevresinin sit alanı olarak kalmasını içeren çalışmaların yer alması yöre turizminin sürdürülebilirliği için çok önemli fırsatlar olup bunların çok iyi bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada turizmin yöre ekonomisine çeşitli şekillerde katkı sağladığı anlaşılmıştır. Bu katkıların artırılabilmesi için turistik çekiciliklerin sürdürülebilir kullanımı gerekmektedir. Özellikle tarım bölgesi olan bu alanda turizmin ekonomiye birincil derecede katkısı olmasa bile gerekli yatırımlar yapıldığı takdirde önemli seviyelerde ekonomik girdileri olacağı anlaşılmaktadır. Başta resmi ve özel sektör yetkililerinin gerekli ilgiyi göstermeleri, sahip olunan turizm potansiyelini en iyi şekilde değerlendirmenin yollarını açacaktır.

Yapılan SWOT analiz çalışması ile tespit edilen güçlü yönlerin ağırlık kazanmasını sağlamak için hem resmi hem de sivil yetkililerin harekete geçmesi gerekmektedir. Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizmi ile ilgili olarak kısa, orta ve uzun vadeli hedeflerin belirlenmesi ve analizde de tespit edilen sorunların ve tehdit unsurlarının çözümüne yönelik çalışmaların yapılması gereklidir. Sahip olunan avantajları daha da güçlendirmek, zayıf yönleri iyileştirmek ve tehdit unsurlarını ortadan kaldırmak, fırsatları ise en üst düzeyde değerlendirmek için yeni projeler hazırlanmalı ve öncelik sırasına göre hayata geçirilmelidir.

Bu amaçla Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizmi ve bu turizm potansiyelinin sürdürülebilirliği için bu sektörle ilgilenen resmi birimlerin, özel sektörlerin ve sivil toplum kuruluşlarının iletişim sıkıntılarını çözerek bir araya gelmeleri, eylem planları oluşturmaları ve bir an önce hayata geçirmeye başlamaları gerekmektedir. Belirli periyotlarla yapılan çalışmalar gözden geçirilmeli, hedeflerin performansı incelenmeli, mevcut olumsuzluklar tespit edilerek sebepleri araştırılmalı ve ortadan kaldırılmalıdır. Özellikle ilçede bulunan turizm fakültesi gibi bir fırsatın en iyi şekilde değerlendirilmesi gerekli olup, bu kurumun da içinde olacağı projelerin hazırlanması sağlanmalıdır.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçların Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizmi ve sürdürülebilirliği ile ilgili yapılacak eylem planlarında ve projelerde dikkate alınması, zaman ve emek gibi kaynakların daha verimli kullanılmasına ve hazırlanan planların daha hızlı hayata geçirilmesine olanak sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- AKDİK, S. (2014). *Karaca Mağarası'nda (Gümüşhane) sürdürülebilir turizm*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- AKESEN, A. (1978). *Türkiye'de ulusal parkın açık hava rekreasyonu yönünden nitelikleri ve sorunları (örnek: Uludağ Ulusal Parkı)*. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- AKKAN, E. (1962). "Kızılırmak'ın aşağı kesiminde kayıkla nakliyat". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 20/3, 263-270
- AKKAN, E. (1966). "Şahinkaya yarma vadisi". *Ankara Üniversitesi, DTCF, Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 1, 271-296
- AKYOL, C. (2011.). Samsun Genelinde Müze ve Ören Yerlerinin İl Turizmine Katkısı. Samsun Sempozyumu, 3, 901-914.
- ALKAN, C. (2015). "Sürdürülebilir turizm: Alaçatı destinasyonuna yönelik bir uygulama". *Journal of Yasar University*, 10/40, 6692-6710.
- Amatör Balıkçılar Yarıştı. (2015, 10 Mayıs). Erişim: 29.04.2019, <https://www.bafrahaber.com/amator-balikcilar-yaristi--104660.html>.
- AVCIKURT, C., vd. (haz.). (2003). "Alternatif turizm planlamasında SWOT analizinin uygulanması". *Türkiye'nin alternatif turizm potansiyeli ve güncel sorunları konferansı, 3-4 Mayıs 2003, Çankırı*.
- Bafra İkiztepe-Nerik (Vezirköprü) Kültür Yolu. (2018). Bafra Belediyesi Yayınları, 2. Baskı, Bafra/ Samsun.
- Bafra TSO. (2017). Bafra Ticaret ve Sanayi Odası 2017 Yılı İktisadi Raporu. <http://www.bafratso.org.tr/> Erişim:12. 08. 2019.
- BAŞKAYA, Z. ve Türk, E. (2015). "Barajların olası çevresel ve sosyo-ekonomik etkilerinin halkın bakış açısıyla değerlendirilmesi: İhsu Barajı ve Hasankeyf örneği", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8/40, 347-383.
- BELYAKALI, N. ve Aydın, M. (2016). "Küre Dağları Milli Parkı Su Kaynaklarının Rekreasyonel Amaçlı Kullanımı". *Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 4/10, 893-902
- BİLGİ, Ö. (1999). "Samsun İkiztepe arkeolojik kazıları Tepe III çalışmaları (1993-1994 dönemleri sonuçları)". *Anadolu Araştırmaları*, 0/15, 137-165.
- COLLİN, P. (2004). *Dictionary of environment and ecology*. Bloomsbury Publishing Plc, London.
- CZICHON, R. M. ve Yılmaz, M. A. (2014). *Vezirköprü/Oymaağaç Höyük-Nerik (?) Projesi*. Anadolu'nun Zirvesinde Türk Arkeolojisinin 40 Yılı, Bilgin Kültür Sanat, Ankara
- ÇAVUŞOĞLU, M. (2011). "Uluslararası IV. Ulusal Eğridir Turizm Sempozyumu Bildiriler Kitabı". N. Avcı ve Ö. Kürşat (Editörler). *Gastronomi Turizmi ve Kıbrıs Mutfak Kültürü Üzerine Bir Araştırma*, ss. 527-538, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Basımevi.
- DENİZ, T. ve Kalem, Y.(2018). "Turizm coğrafyası: Çalışmalar, sorunlar ve yaklaşımlar". *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1/1, 41-54

- DOĞANAY, H. (1998). *Ekonomik Coğrafya 2 Enerji Kaynakları*. Şafak Yayınevi, Erzurum
- DOĞANAY, H. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Ana Bilim Dalı, Çizgi Kitabevi, Konya
- DOĞANER, S. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Çantay Kitabevi, İstanbul
- DSİ VII. Bölge Müdürlüğü. (2019). Erişim: 23.09.2019. www.emo.org.tr
- DUMAN, Ö. (2010). *Emperyal bir araç olarak Rum-Pontus meselesi (1908-1918)*. Berikan Yayınları, Ankara.
- DUMAN, Ö. (2018). *Pontus Meselesi ve Türkiye*. Samsun Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Derneği Kültür Yayınları Serisi:14, I. Baskı, Samsun.
- DURGUN, A. (2006). *Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolü: Isparta Örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Derneği (2019). “Ekoturizm nedir?” <http://www.ekoturizmderneği.org/tr.asp?sayfa=1>, (18.04.2019)
- EMEKLİ, G. (2006). “Coğrafya, kültür ve turizm: kültürel turizm”. *Ege Coğrafya Dergisi*, 15, 51-59,
- EMİNAĞAOĞLU, Z., vd. (haz.). (2016). “Borçka Barajı Gölü ve çevresi rekreasyonel alan kullanım olanaklarının belirlenmesi”. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 16/2, 348-361
- ERKAN, Ç., vd. (haz.). (2013). “Yeşil ekonomi ve turizm”. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5/1, 1309 -8039.
- GÖK, A. ve Tuna, H. (2013). “Turizm pazarlaması açısından Malatya İli'nin potansiyelinin belirlenmesi”. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15/24, 01-11
- GÜLBAHAR, O. (2009). “Turizmin bölgelerarası gelişmişlik farklarını gidermedeki rolü (Türkiye örneği)”. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23/ 1, 19-47
- GÜNGÖRDÜ, E. (2003). *Türkiye'nin Turizm Coğrafyası (Doğal ve Tarihi Açıdan)*, Ankara: Nobel Yayıncılık
- İNANDIK, H. (2014). “Sinop-Terme arasındaki kıyıların morfolojik etüdü”. *Türk Coğrafya Dergisi*, 0 (17), 51-71.
- Kapıkayafest (2019). Kapıkaya Doğa Sporları Festivali. Erişim: (29.02.2019), <http://kapikayafest.com/>.
- KARA, E. (2016). “Sürdürülebilir turizm potansiyelinin belirlenmesinde SWOT analizi uygulaması: Marmaris örneği”. *Uluslararası Toplum Araştırma Dergisi*, 6/11, 585-598.
- KAYA, L. G., vd. (haz.). (2011). “Muğla-Dalyan turizminin özel çevre koruma bölgesi üzerine etkileri”. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1/3, 255-266
- KESKİN, E., vd. (haz.). (2017). “Gastronomi Kavramının Kelime İlişkilendirme Testi Aracılığıyla Analizi”. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5/3, 255-267

- Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti. (2019). Erişim: (10.09.2019), <http://kizilirmakdeltasi.com/>
- KOÇAN, N. (2012). “Kızılcahamam-Çamlıdere jeoparkında kırsal peyzaj ve rekreasyon planlama”. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 28/1, 38-46
- KOCA, N. (2005). “Atikhisar Barajı’nın (Çanakkale) çevresel ve ekonomik etkisi”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14:209-234.
- KORKMAZ, H. ve Sağlam, Ö. (2010). *Önemli Bir Doğa Mirası: Kızılırmak Deltası-Bitkiler*. Doğa ve Yaban Hayatı Koruma Derneği Yayınları 1, Samsun.
- KOZAK, N., vd. (faz.). (2014). *Genel Turizm İlkeler – Kavramlar*. Ankara: Detay Yayıncılık.15. Baskı.
- KÖKSAL, A. (1982). *Türkiye’nin Genel ve Turizm Coğrafyası*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara
- KÖKSAL, A. (1994). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Gazi Büro Kitapevi, Ankara.
- KUTER, N. ve Ünal, H. E. (2009). “Sürdürülebilirlik kapsamında ekoturizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri”, *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 9/2, 146-156.
- LEUNG, Y. F., et al. (2008). “Recreation ecology in sustainable tourism and ecotourism: a strengthening role”. Stephen F. Mccoll & R. Neil Moisey (eds.). *Tourism, recreation and sustainability: linking culture and the environment* (s. 19-38.). USA.
- Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü. 2019. Erişim: 15.09.2019. <http://yerbilimleri.mta.gov.tr/anasayfa.aspx>
- MANSUROĞLU, S. (2002). “Akdeniz Üniversitesi öğrencilerinin serbest zaman özellikleri ve dış mekan rekreasyon eğilimlerinin belirlenmesi”. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*,15/2, 53-62.
- MCCOLL, S. F. & Moisey, R. N. (2008). “Pathways and pitfalls in the search for sustainable tourism”, Stephen F. Mccoll & R. Neil Moisey (eds.). *Tourism, recreation and sustainability: linking culture and the environment* (s. 1-17). USA.
- MERCAN, Ş. O. ve Özkök, F. (2013). “Sürdürülebilir turizmde yerel yönetimlerin önemi: Bozcaada örneği”. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5/1, s. 409-418.
- OĞUZ, M. Ö. ve Ersoy, P. (drl.). (2007). *Türkiye’de 2006 yılında yaşayan taş kesilme efsaneleri mekânlar ve anlatılar*. Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Ankara.
- ORHAN, F. (2015). “Baraj göllerinin alternatif ekonomik faaliyetlerde kullanımı: Borçka Baraj Gölü örneği”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 32, s. 380-402,
- ÖZGÜÇ, N. (1998). *Turizm Coğrafyası, Özellikler, Bölgeler*. Çantay Kitabevi, İstanbul
- Samsun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2019). Erişim: 11.09.2019. <https://samsun.ktb.gov.tr>
- Samsun Valiliği. (2005). Samsun İl Çevre Durum Raporu, 475.

- SEVİNÇ, G., vd. (haz.). (2018). Türkiye’de kırdan kente göç ve göçün aile üzerindeki etkileri. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 3/6, 70-82.
- SEZGİN, M. ve Karaman, A. (2008). “ Turistik destinasyon çerçevesinde sürdürülebilir turizm yönetimi ve pazarlaması”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 429-438.
- SÖNMEZ, M. E. (2012). “Barajların mekân üzerindeki olumsuz etkileri ve Türkiye’den örnekler”. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11/1, 213 -231.
- SURAT, H. (2018). “A study on recreational use of dam reservoirs and surrounding: a case study from deriner-Artvin, Turkey”. *The Journal of International Social Research*. 11/61, 996-1010.
- TAŞ, B. (2005). “Derbent Baraj Gölü (Samsun)’nün genel özellikleri ve bazı çevresel problemleri”. *Türk Sucul Yaşam Dergisi*, 3/4, 199- 205.
- TAŞ, B. (2006). “Derbent Baraj Gölü (Samsun) su kalitesinin incelenmesi”. *Ekoloji*, 15/61, 6-15.
- TOLUNAY, A., vd. (haz.). (2004). “Isparta Tarihi Ayazmana Mesireliği’nin açık hava rekreasyonu açısından kullanıcı özellikleri”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8/1, 59-70.
- TURAN, M., vd. (haz.). (2018). “Samsun İlinin Newhall Modeline Göre Toprak Sıcaklık ve Nem Rejimlerinin Belirlenmesi”. *Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi*, 5(2): 131-142.
- UÇAR, D. ve Doğru, A. (2005). “Cbs projelerinin stratejik planlaması ve SWOT analizinin yeri”. *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*, Ankara, 28 Mart - 1 Nisan
- UKAV, İ. (2012). “Adıyaman’da av turizmi”. II. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi: 3-18,
- UZUN, A. (1995). “Gerze-Alaçam Kıyı Bölgesinin Jeomorfolojisi”. Öz Eğitim Yayınları, Konya
- UZUN, A. (2000). “Samsun İlinin Başlıca Coğrafya Özellikleri”. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 1/1, (s. 81-105), Samsun
- UZUN, A. (2007). “Samsun İlinin Başlıca Coğrafya Özellikleri”. Geçmişten Geleceğe Samsun, Ed. Cevdet Yılmaz, Cilt: 2, 317-341.
- Vezirköprü Kaymakamlığı. (2019). Şahinkaya Kanyonu. Erişim: 23.09.2019. www.vezirkopru.gov.tr
- WTO, 2009. WTO-UNEP concept paper. International year of ecotourism 2002, Web Sitesi: www.world-tourism.org, Erişim Tarihi: 10.03.2009.
- YARAR, M. ve Magnin, G. (1997). *Türkiye’nin Önemli Kuş Alanları*. Doğal Hayatı Koruma Derneği, İstanbul, Türkiye.
- YAŞAR, O. (1993). *Derbent Barajı’nın Bafra Ovası ziraat hayatına etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- YAŞAR, S. (2010). “Neyzen Tefik (yaşamı, kişiliği ve eserleri)”, *Türk Çalışmaları Dergisi*, 5/3, 1946-1969.

- YENİYURT, C., vd. (haz.). (2008). *Kızılırmak Deltası Sulak Alan Yönetim Planı 2008 – 2012*. Çevre ve Orman Bakanlığı. Ankara.
- YILMAZ, C. (1996). *Sulama amaçlı baraj suları altında kalan tarım alanları ve Derbent Barajı–Bafra Ovası sulama projesi*. Akademik Açı, Samsun.
- YILMAZ, C., 2005. Kızılırmak Deltası’nda meydana gelen erozyonun coğrafi analizi. TURQUA Türkiye Kuvaterner Sempozyumu V, İstanbul.
- YILMAZ, C. (2007a). Bafra Ovasının Beşeri ve İktisadi Coğrafyası. (Genişletilmiş 2. Baskı), Kızılırmak Matbaası, Bafra, Samsun.
- YILMAZ, C. (2007b). “Samsun ilinde nüfus hareketleri”. Cevdet Yılmaz (ed.). *Geçmişten geleceğe samsun, 2. Kitap*; 295-322. Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Yayınları, Samsun.
- YILMAZ, C. ve Zeybek, H. İ. (2016). *Samsun Coğrafyası*. Canik Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun
- YILMAZ, C. (2016). Vezirköprü Kunduz Ormanlarından Bafra Kereste Fabrikası’na Kızılırmak Üzerinden Tomruk Nakliyatı. *Bütünşehir*, 11, 18-26, Samsun
- YILMAZ, H. (2008). *Turizm çeşitlendirmesi kapsamında ekoturizmin ürünü olarak tatil çiftlikleri: Türkiye’deki tatil çiftliklerine yönelik SWOT analizi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon
- ZENGİN, B. (2006). *Turizm Coğrafyası: Türkiye Genel ve Bölgeler Turizm Coğrafyası*. Değişim Yayınları, İstanbul.

EKLER

EK 1. SWOT Analiz Anketi

DERBENT BARAJ GÖLÜ ve YAKIN ÇEVRESİNİN TURİZM COĞRAFYASI (Bafra-Samsun)'NİN TESPİTİ İÇİN SWOT ANALİZİ

Bu çalışma Ondokuz Mayıs Üniversitesi tarafından sürdürülen “Derbent Baraj Gölü ve Yakın Çevresinin Turizm Coğrafyası, Samsun” isimli proje kapsamında yapılmaktadır. Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizm coğrafyası, mevcut potansiyeli ve sürdürülebilirliğinin belirlenmesi, bölgenin avantajları-dezavantajları-olası fırsat ve tehditlerini tespit etmek amaçlanmaktadır. Çalışma sadece akademik amaçlı kullanılacak olup, desteğiniz için teşekkür ederim.

Yük. Lis. Öğr. Halil ÖZKÖK

Soru 1. Kaç yaşındasınız?

1. 18-25 2. 26-35 3. 36-45 4. 46-60 5. 60-+

Soru 2. Eğitim durumunuz nedir?

1. İlkokul 2. Ortaokul 3. Lise 4. Üniversite
5. Lisans Üstü

Soru 3. Mesleğiniz nedir?

1. Esnaf 2. Memur 3. Ev hanımı 4. Öğrenci 5.
Emekli 6. Çiftçi 7. Özel Sektör Çalışanı Diğer.....

Soru 4. Kaç yıldır Bafra'da yaşıyorsunuz?

1. 0-5 2. 6-10 3. 11+

Soru 5. Sizce turizmin bölge ekonomisine nasıl bir katkısı vardır?

1. İstihdam 2. Döviz girişi 3. Tanıtım 4. Dolaylı istihdam
5. Dolaylı üretim artışı 6. Diğer.....

Soru 6. Derbent Baraj Gölü ve çevresine daha fazla turist gelmesini ister misiniz?

1. Evet 2. Hayır

Neden?.....
.....
.....

Soru 7. Derbent Baraj Gölü ve çevresinde turizm yerleri deyince aklınıza nereler geliyor?

.....
.....
.....

Soru 8. Size göre Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizm potansiyeli açısından üstün yönleri nelerdir? Size göre en önemli 3 tanesini numara vererek işaretleyiniz.

- Güçlü tarihi ve kültürel mirası (Asarkale, Kapıkaya, Kaya Mezarları)
- Coğrafi konumu
- İklim, doğal ortam ve bozulmamış bir çevreye sahip olması
- Ulaşım olanakları
- Halkın misafirperver olması
- Bulunduğu ilçede Bafra Şevket Aşçı Turizm Fakültesi'nin bulunması
- Her mevsim turizm imkânlarının bulunması
- Birçok rekreasyon faaliyetinin (olta balıkçılığı, tekne gezileri, sualtı sporları, Kapıkaya Festivali, Neyzen Tevfik Kolaylı Festivali vb.) yapılabildiği bir ortama sahip olması
- Fikrim yok
- Diğer;.....
.....
.....

Soru 9. Size göre Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizm potansiyeli açısından zayıf yönleri nelerdir? Size göre en önemli 3 tanesini numara vererek işaretleyiniz.

- İhtiyaçlara cevap verecek kalitede altyapı ve hizmet unsurlarının olmaması
- Tesislerin yeterince dolu olmaması
- Turistik alanların uygun hijyen koşullarına sahip olmaması
- Bölgenin yerli ve yabancı yatırımcılar için cazibe merkezi olarak görülmemesi
- Yeterli yatırımcı olmaması
- Yeterli eğlence ve alışveriş noktasının bulunmaması
- Bölgede turizm bilincinin gerekli seviyede olmaması
- Gerektiği kadar reklam ve pazarlamanın yapılamaması ve imaj yetersizliği
- Devlet teşvik ve desteklerinin yetersiz kalması
- Sivil toplum kuruluşlarının istenilen seviyede etkin olamaması
- Kalifiye personel sıkıntısı
- Üst yapı (otel, restoran, kafe, seyahat acentesi ve rekreasyon alanlarının) problemleri ve hizmet çeşitliliğinin yetersizliği
- Bölgede yapılan şenlik ve festivallerin gerektiği kadar turizme entegre edilemiyor olması
- Turizm alanlarında ziyaretçileri bilgilendirmenin sınırlı olması
- Fikrim yok
- Diğer;.....
.....
.....

Soru 10. Size göre Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizm potansiyeli açısından fırsatları nelerdir? Size göre en önemli 3 tanesini numara vererek işaretleyiniz.

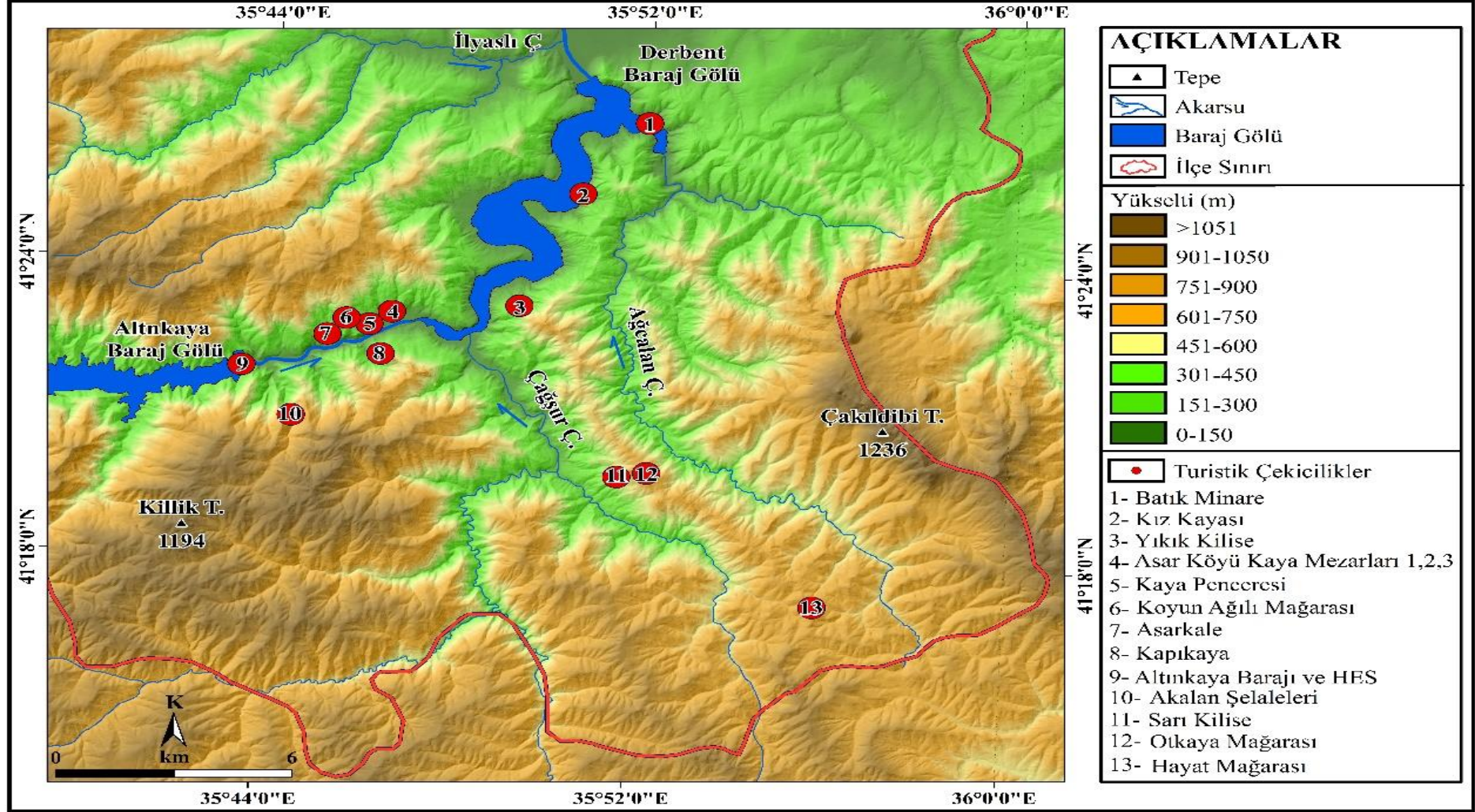
- Alternatif turizm açısından yüksek potansiyele sahip olması
- Yörede turizm faaliyetlerine (doğa, tarih ve kültür, vb.) olan ilginin artması
- Bafra ilçesinin zengin tarihi dokusu
- Zengin bitki örtüsüne ve doğal güzelliklere sahip olunması
- Yörenin denize, sahile ve havaalanına yakın mesafede olması
- Yörede devam eden projeler

- Çalışma sahasındaki bazı alanların turizm açısından teşvik kapsamına alınmış olması
- Çalışma sahasının 2023 Samsun İl Turizm ve Kültür Eylem Planlarında yer alması
- İlçede turizm fakültesinin bulunması
- Fikrim yok
- Diğer;.....
.....

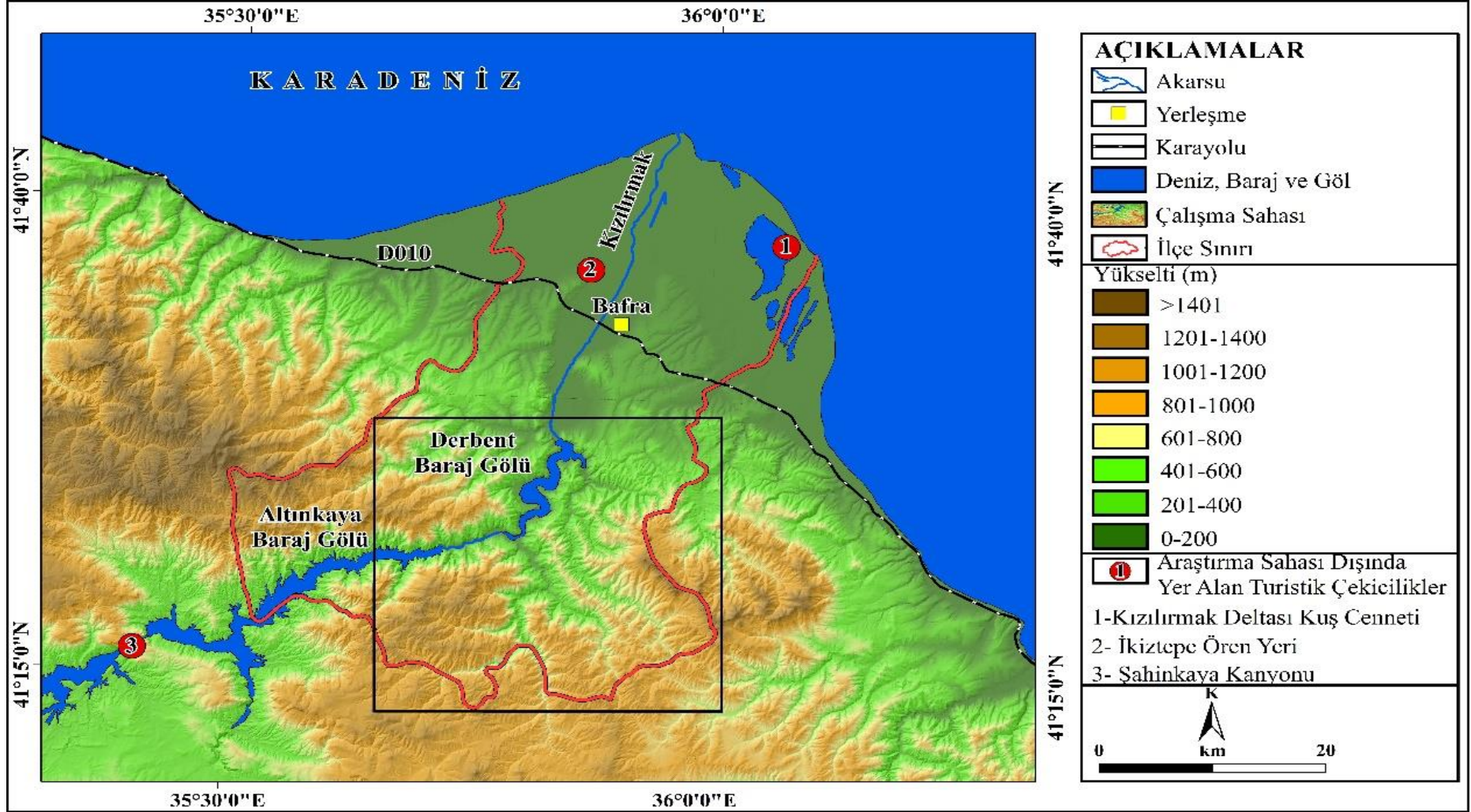
Soru 11. Size göre Derbent Baraj Gölü ve yakın çevresinin turizm potansiyeli açısından tehdit unsurları nelerdir? Size göre en önemli 3 tanesini numara vererek işaretleyiniz.

- Turistik alanların ve rekreasyon faaliyetlerinin yapıldığı alanların kirliliği
- Yörenin turistik imajının zayıflığı
- Su ve çevre kirliliği
- Yörede turizm sektörü ile ilgili algının yeterli seviyeye ulaşmamış olması
- Turizm sektöründeki yöneticilerin ve personelin vizyon eksikliği
- Akalan Şelaleleri başta olmak üzere bölgedeki turistik alanlara ulaşım noktasında yaşanan sıkıntılar
- Ekonomik sıkıntılar
- Fikrim yok
- Diğer;.....
.....

EK 2. Çalışma Sahasındaki Turistik Çekiciliklerin Dağılım Haritası

EK 3. Çalışma Sahası Dışındaki Turistik Çekiciliklerin Dağılım Haritası

ÖZ GEÇMİŞ

Halil ÖZKÖK 1976 yılında Samsun-Bafra'da doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini Bafra'da tamamladıktan sonra 1999 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'nden mezun oldu. 2017 yılında Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden, 2019 yılında da Anadolu Üniversitesi Adalet Bölümü'nden mezun oldu. Halen Anadolu Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde öğrenci olarak eğitim-öğretim hayatına devam etmektedir. Evli olup, üç çocuk babasıdır.

İletişim Bilgileri:

E mail : halilozkok55@gmail.com

Telefon :0 544 270 33 55

